

Nataša Viskić-Štalec
Smiljka Horga
Marijan Gredelj
Konstantin Momirović

Institut za kineziologiju
Fakultet za fizičku kulturu

RELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH DIMENZIJA I SOCIOLOŠKIH KARAKTERISTIKA KOD MALOLJETNIH DELINKVENATA

0. UVOD

Iako je poznato da ponašanje iste ličnosti nije jednako u različitim socijalnim sredinama ili situacijama, kao i da različite ličnosti mogu različito reagirati na objektivno istu socijalnu situaciju, struktura odnosa psihičkih osobina i socijalnih karakteristika nije dovoljno istražena. Istina, djelomičnih spoznaja najčešće iz univarijantnih eksperimenata ili samo iskustava istraživača ima prilično. Tako su poznati brojni eksperimenti iz područja socijalne psihologije o utjecaju različitih socijalnih faktora na psihičke osobine; poznate su tzv. situacijske neuroze na koje blagotvorno djeluje promjena okoline; u području razvojne psihologije postoji mnogo eksperimenata na temelju utjecaja ponašanja majke, porodične atmosfere, specifičnih odgojnih shema itd. na ponašanje djece. Već ti nepotpuni i nesistematski prikupljeni (i izloženi) podaci pokazuju da je potrebno temeljito istražiti odnose psihičkih osobina i socijalnih karakteristika. Tom zahtjevu pridonosi i Cattellov koncept sintaliteta. Naime, on kaže da čovjeka treba proučavati u jedinstvu s njego-

vom socijalnom okolinom, dakle ne kao ličnost, već kao sintalitet.

Podaci o odnosima psihičkim i socijalnih karakteristika za našu zemlju također ne postoje. Kako je jasno da oni ovise i o strukturi socijalnog prostora i o strukturi ličnosti, koje se mijenjaju ne samo od društvenog sistema već od jedne socijalne sredine do druge, to se i onako oskudni rezultati istraživanja na drugim populacijama ne mogu aplicirati na našu populaciju. Osim toga, domaća istraživanja tog problema otežana su činjenicom da omjeri genotipske varijante za našu populaciju nisu utvrđeni, a njihovo poznavanje omogućilo bi jednostavniju i točniju interpretaciju odnosa dimenzija ličnosti i socijalnih karakteristika.

Istraživanja odnosa socijalnih i psihičkih činilaca kod maloljetnih delinkvenata uglavnom nisu vršena. Autori su proučavali posebno utjecaj karakteristika ličnosti, a posebno utjecaj socijalnih faktora na pojavu maloljetničke delinkvencije. Tako su od faktora ličnosti proučavani inteligencija (Merrill, 1947; East, Stocks i Young, 1942 — prema Kovačević, 1965; Čerlek, Kovačević, Matić, Momirović, Wolf 1962; Kovačević, 1965;

Wolf, 1965), neurotizam (Bartholowew, 1959; Hildebrand, 1958 — prema Kovačević, 1965), ekstraverzija (Bartholowew, 1959; Hildebrand, 1958; Francks, 1956 — prema Kovačević, 1965; Kovačević, 1965; Wolf, 1965) i normalni konativni faktori (Pierson i Kelly, 1963, Knapp, 1965).

Od socijalnih faktora istraživala se naobrazba (Čerlek, Kovačević, Matić, Momirović, Wolf, 1962), socio-ekonomski status (Burt, 1955), ekološki faktori (Burt, 1955, Kovačević, 1957, Kovačević, Matić, Momirović, Wolf, 1962), porodična sredina (Kovačević, 1957. i 1962, Burt, 1955, Glueck i Glueck, 1950, Bowlby, 1952 — prema Kovačević, Petrović, Radovanić, 1972) i brojni drugi.

Važno je napomenuti da je Wolf 1965. u radu između ostalog istraživao povezanost nekih socioloških karakteristika i faktora ličnosti kod skupine osoba s teškim delinkventnim ponašanjem protiv imovine i osoba s teškim delinkventnim ponašanjem protiv života, projiciravši standardne rezultate ispitanika na dobivene faktore i upotrijebivši biserijalni koeficijent korelacije. Niti jedna dobijena korelacija nije, na žalost, bila značajna, a autor navodi kao razlog prije način kvantifikacije socioloških podataka (dihotomizacija), nego samu prirodu povezanosti činilaca koje je istraživao.

1. SVRHA ISTRAŽIVANJA

Poznavanje faktora koji su odgovorni za delinkventno ponašanje određenog dijela omladine svakako je bitan, ali ne i dovoljan uvjet za mogućnost intervencije u sprečavanju maloljetničke delinkvencije ili rehabilitacije onih mladih ljudi koji su već učinili neko krivično djelo. Nije dovoljan stoga što je ne samo moguća nego i vrlo vjerojatna činjenica da neki sam po sebi nekriminogeni

faktor u sklopu ostalih činilaca djeluje kao poticaj asocijalnog ili antisocijalnog ponašanja; ili da izrazito i sam po sebi kriminogeni faktor u određenoj konstelaciji ostalih činilaca izgubi svoj kriminogeni utjecaj. Jasno je prema tome da se izvori asocijalnog i antisocijalnog ponašanja ne mogu istraživati posebno, nezavisno jedni od drugih, jer su jednako važne i njihove interakcije. One nika da ne mogu biti jednostavan zbroj pojedinačnih faktora, već predstavljaju novi kvalitet, novu strukturu. Proučavanje maloljetničke delinkvencije mora voditi brigu kako o njezinim mogućim uzrocima, a te treba ponajprije tražiti u samom maloljetniku, tj. njegovim psihičkim karakteristikama i njegovoj okolini, odnosno njezinim sociološkim karakteristikama, tako i o zajedničkom djelovanju tih uzroka, tj. o odnosima i interakcijama maloljetnikove ličnosti i njegove socijalne okoline. Stoga je i svrha ovog istraživanja bio utvrđivanje relacija između psihičkih osobina maloljetnih delinkvenata i karakteristika njihove socijalne okoline.

2. METODE

U analizi relacija socioloških i psiholoških obilježja moguća su, u suštini, tri različita metodološka pristupa:

- a) analiza korelacija latentnih dimenzija psihološkog i sociološkog prostora, pod uvjetom da te dimenzije tvore optimalne koordinatne sustave za vektore tih prostora,
- b) generalizirana regresijska analiza, pri čemu je nužno da se jedan od tih prostora definira kao logički primaran,
- c) kanonička korelacijska analiza.

Alternativa (b) pretpostavlja operaciju koja je moguća u nekim istraživanjima, ali nemoguća u ovom. Obilježja ličnosti i obilježja sredine de-

linkvenata tvore, naime, sintalitet u kome je neopravdano ma koji sustav dimenzija tretirati kao logički primaran, što implicira hipotezu da se taj sustav ponaša kao generator ma kog drugog sustava, jer je očito da se mnoge kognitivne, a još više konativne karakteristike formiraju ili moduliraju pod utjecajem socijalne sredine, ali i to da mnoga, ako ne sva, sociološka obilježja delinkvenata zavise od kognitivnih i regulativnih mehanizama, ili i sociološke i psihološke karakteristike delinkvenata ovise o istom, ili istim, sustavima generatora.

Alternativa (a) bez sumnje je logički održiva, naravno, pod uvjetom da se dimenzije koje tvore optimalne koordinate sustave za vektorske faktore koji se analiziraju mogu smisleno psihologijski ili sociologijski interpretirati. No takva je interpretacija, zapravo, moguća za mnoge tipove parsimonijskih pozicija, pa i za pozicije koje ne udovoljavaju kriteriju jednostavne strukture, ili mu udovoljavaju uz irealne restrikcije, kao što je, na primjer, uvjet da latentne dimenzije budu međusobno ortogonalne. Otuda alternativa (a) ne proizvodi unikne solucije; odsutnost invarijantnosti solucija tipa (a) može uvelike otežati interpretaciju rezultata, i onako vrlo složenu za probleme te vrste.

Prihvaćena je, dakle, bar u prvoj fazi istraživanja relacija psiholoških i socioloških varijabli solucija (c). Pozicije kanoničkih vektora unikno su određene na temelju uvjeta maksimalne kongruencije dva prostora, koji je bez ikakve sumnje ne samo opravdan već i nužan kad se analiziraju relacija skupova dimenzija koje pripadaju istom sintalitetu. Logička pozicija funkcija, koja je maksimizirana, takva je da natkompenzira negativne efekte restrikcije na ortogonalnost kanoničkih varijabli. Ipak ta re-

strikcija znatno omeđuje mogućnost generalizacije rezultata, a možda čak i identifikaciju stvarnih bazičnih mehanizama, pa je time, naravno, i omeđen značaj rezultata dobivenih ovim istraživanjem.

2.1 Uzorak ispitanika

Analiza je provedena na uzroku od 459 osoba, u dobi između 14 i 21 godinu, muškog spola, kojima je, kao maloljetnicima, ili prema postupku koji se primjenjuje prema maloljetnicima, izrečena ma koja od sankcija koje se redovito izriču maloljetnim učiniteljima krivičnih djela (izostavljene su stoga sankcije nadzora u drugoj porodici, koje se praktički ne izriču, i upućivanja u specijalnu ustanovu, koje se izriču samo u posebnim, uostalom rijetkim slučajevima mentalne retardacije maloljetnika). Uzorak je bio definiran još nekim kontrolnim varijablama. Njima su obuhvaćeni samo oni koji su počinili krivična djela protiv imovine ili protiv života i tijela, zbog toga što više od 95% maloljetnika počinja djela iz te dvije grupe, a oni, koji počinjavaju djela druge vrste, nisu po mnogim obilježjima homogeni za populaciju maloljetnih delinkvenata. Zbog homogenosti, uostalom, uvedena je i restrikcija da subjekti budu muškog spola jer su, kako je dobro poznato, i psihološka i sociološka, a svakako i kriminološka obilježja muške delinkventne populacije značajno različita od onih u žena. Uvjet da netko uđe u uzorak, bio je i taj da je pismen, da razumije i govori hrvatski ili srpski, slovenski ili makedonski jezik. Ti uvjeti, uvedeni radi toga da se mogu primijeniti psihologijski mjerni instrumenti, nisu bitno omeđili mogućnost generalizacije rezultata na populaciju maloljetnih delinkvenata naše zemlje, jer su delinkventi u nas velikom većinom pismeni (tj. imaju za-

vršena bar četiri razreda osnovne škole) i govore bar jedan od jezika naših naroda.

Uzorak je izvučen kao arealni uzorak, gdje su areali definirani kao područje okružnih sudova. Vjerojatnost da neki areal uđe u uzorak, bila je proporcionalna broju maloljetnih delinkvenata u tom arealu u godini koja je prethodila ispitivanju, a vjerojatnost da neki maloljetnik iz nekog areala uđe u uzorak, bila je konstantna za sve areale.

Po sebi se razumije da je, inače, generalizacija rezultata omeđena samo i isključivo na populaciju maloljetnih delinkvenata, ne na populaciju delinkvenata uopće, čak i ako imaju ista demografska obilježja. Maloljetni su delinkventi sigurno i pod vidom psiholoških i pod vidom socioloških karakteristika različiti od populacije odraslih delinkvenata, ili bar od onog dijela te populacije koji se sastoji od osoba koje nisu, kao maloljetnici, počinile krivična djela i kojima zbog toga nisu izrečene nikakve sankcije, pa zbog toga nisu ni bili podvrgnuti nikakvom obliku penalnog tretmana. Zbog toga je, svakako, svaka generalizacija tih rezultata na nedelinkventnu populaciju neopravdana i nemoguća; nedelinkventna se populacija i u maloljetnika bitno razlikuje od delinkventne, i to ne samo u kvantitativnim karakteristikama pojedinih obilježja već i u njihovoj strukturi, pa prema tome relacije psiholoških i socioloških varijabli, utvrđene na uzorcima iz populacije maloljetnih delinkvenata, ne moraju biti ni iste ni slične onima koji vrijede za opću, nedelinkventnu populaciju.

2.2 Instrumenti za procjenu kognitivnih i konativnih dimenzija

Kognitivne i konativne dimenzije procijenjene su sa 68 eksperimentalno nezavisnih mjernih instrumenata.*

Izbor mjernih instrumenata učinjen je na temelju ovih kriterija:

- 1) Instrumenti su morali omogućiti procjenu svih latentnih dimenzija u kognitivnom i konativnom području koje su, u našoj zemlji, utvrđene korektnim faktorskim procedurama na dovoljno velikim i dovoljno reprezentativnim uzorcima ispitanika.
- 2) Instrumenti su morali biti adaptirani za našu populaciju, ili konstruirani u našoj zemlji, i morala je biti poznata faktorska valjanost, pouzdanost i druge metrijske karakteristike.
- 3) Instrumenti su morali biti utemeljeni na nekoj logički konzistentnoj teoriji o strukturi ličnosti.
- 4) Instrumenti su morali dopuštati testiranje različitih teoretskih koncepcija o strukturi ličnosti.

Ta je baterija mjernih instrumenata faktorizirana na uzorcima sličnim onome na kome je ovo istraživanje provedeno, ili čak na identičnim (ne nužno i po broju entiteta) uzorcima, u više puta (Momirović i sur., 1972; Ignjatović i sur., 1971; Hošek, 1973; Mejovšek, 1973). Faktorizirani su, na istim uzorcima, i neki segmenti baterije (Horga, 1973). Popis mjernih instrumenata, imena njihovih autora i predmet mjerenja definiran u image-prostoru na temelju maksimalne projekcije na značajne glavne osovice transformirane u oblmin-poziciju naveden je u tablici 1.* Intencionalni

* U vrijeme kada je ispitivanje provedeno, bio je to najveći do tada učinjeni pokus u našoj zemlji i jedan od najvećih i izvan nje, po broju primijenjenih mjernih instrumenata i opsegu kognitivnih i konativnih dimenzija koji su bili intencionalni predmeti mjerenja tih dimenzija.

* Podaci su preuzeti iz istraživanja M. Mejovškega, »Struktura ličnosti maloljetnih delinkvenata«, Zagreb, 1973.

predmeti mjerenja tih instrumenata jednom drugom našem istraživanju navedeni su u studijskom projektu (Momirović i sur., 1973). (Davidović, Momirović i sur., 1968) i

Tablica 1

Redni broj (RB), oznaka testa (TEST), autori testa (AUTOR) i predmet mjerenja definiran oblimin-faktorima u image-prostoru (FAKTOR; u zagradi je navedena veličina paralelne projekcije)

RB	TEST	FAKTOR	AUTOR
1	TBK	Bujas	simboličko rezoniranje (.60)
2	TU	Bujas	simboličko rezoniranje (.38)
3	TSB	Bujas	edukcija (.56)
4	TP	Bujas	simboličko rezoniranje (.81)
5	TO	Bujas	edukcija (.39)
6	TSR	Bujas	simboličko rezoniranje (.67)
7	TNS	Bujas	simboličko rezoniranje (.40)
8	TN	Bujas	edukcija (.53)
9	A(autoritarnost)	Mraković	rigidnost (.57)
10	C(konformizam)	Mraković	rigidnost (.59)
11	K(konzervativizam)	Mraković	ndefiniran predmet mjerenja
12	N(neurotizam)	Eysenck	astenični sindrom (.46)
13	E(ekstraverzija)	Eysenck	ekstraverzija (.52)
14	S1	Reuchlin i Valin	edukcija (.42)
15	V1	Reuchlin i Valin	simboličko rezoniranje (.63)
16	P1	Reuchlin i Valin	edukcija (.38)
17	N1	Reuchlin i Valin	edukcija (.54)
18	B1	Kellogg i Morton	perceptivno rezoniranje (.41)
19	B2	Kellogg i Morton	
20	B3	Kellogg i Morton	
21	B4	Kellogg i Morton	
22	B5	Kellogg i Morton	
23	B6	Kellogg i Morton	perceptivno rezoniranje (.27)
24	BESK	Radovanović i Stojić	simboličko rezoniranje (.27)
25	CA(afektotimija)	Cattell	rigidnost (.32)
26	CB(kristalizirana inteligencija)	Cattell	ekstraverzija (.27)
27	CC(ego)	Cattell	simboličko rezoniranje (.31)
28	CE(dominacija)	Cattell	neintegriranost ličnosti (— .49)
29	CF(rhatimija)	Cattell	ekstraverzija (.28)
30	CG(superego)	Cattell	ekstraverzija (.54)
31	CH(permija)	Cattell	neintegriranost ličnosti (— .41)
32	CI(premisija)	Cattell	ekstraverzija (.55)
33	CL(protensija)	Cattell	ndefiniran predmet mjerenja
34	CM(autija)	Cattell	neintegriranost ličnosti (.37)
35	CN(fitmija)	Cattell	neintegriranost ličnosti (.22)
36	CO(psihastenija)	Cattell	ndefiniran predmet mjerenja
37	CQ1(radikalizam)	Cattell	neintegriranost ličnosti (.46)
38	CQ2(individualizam)	Cattell	neintegriranost ličnosti (— .23)
39	CQ3(samokontrola)	Cattell	ekstraverzija (— .23)
40	CQ4(ergička tenzija)	Cattell	neintegriranost ličnosti (— .49)
41	S2	Reuchlin i Valin	neintegriranost ličnosti (.58)
42	V2	Reuchlin i Valin	edukcija (.42)
43	P2	Reuchlin i Valin	simboličko rezoniranje (.35)
			edukcija (.43)

RB	TEST	AUTOR	FAKTOR
44	N2	Reuchlin i Valin	edukcija (.58)
45	IN	Ignjatović i Bukvić	simboličko rezoniranje (.72)
46	SH	Ignjatović i Bukvić	simboličko rezoniranje (.69)
47	AR	Ignjatović i Bukvić	edukcija (.35)
48	SL	Ignjatović i Bukvić	simboličko rezoniranje (.72)
49	SIN		simboličko rezoniranje (.85)
50	A1(anksioznost)	Momirović	astenični sindrom (.70)
51	F2(fobičnost)	Momirović	astenični sindrom (.71)
52	O3(opsesivnost)	Momirović	astenični sindrom (.79)
53	C4(kompulsivnost)	Momirović	astenični sindrom (.75)
54	S5(hipersenzitivnost)	Momirović	astenični sindrom (.80)
55	D6(depresivnost)	Momirović	astenični sindrom (.63)
56	I7(inhibitorna k.*)	Momirović	konverzivni sindrom (.46)
57	E8(senzorna k.)	Momirović	konverzivni sindrom (.61)
58	Z9(motorna k.)	Momirović	konverzivni sindrom (.74)
59	K10(kardiovaskularna k.)	Momirović	konverzivni sindrom (.84)
60	G11(gastrointestinalna k.)	Momirović	konverzivni sindrom (.87)
61	R12(respiratorna k.)	Momirović	konverzivni sindrom (.91)
62	H13(hipohondričnost)	Momirović	konverzivni sindrom (.71)
63	N14(impulzivnost))	Momirović	stenični sindrom (.54)
64	T15(agresivnost)	Momirović	stenični sindrom (.72)
65	M16(hipomaničnost)	Momirović	stenični sindrom (.66)
66	L17(shizoidnost)	Momirović	stenični sindrom (.51)
67	P18(paranoidnost)	Momirović	stenični sindrom (.65)
68	S(sugestibilitet)	Kovačević	ndefiniran predmet mjerenja

Kako se vidi, sustavom mjernih instrumenata obuhvaćeni su kognitivni faktori, izolirani više puta na reprezentativnim uzorcima u našoj zemlji (Matić, Kovačević, Momirović i Wolf, 1966; Momirović i Milinković, 1973) i konativni faktori, dobiveni također na reprezentativnim uzorcima (Momirović, 1963; Momirović i sur. 1971; Momirović i Kovačević, 1970).

Subjekti su podvrgnuti mjerenju neposredno nakon isteka sankcije, ako se radilo o sankcijama tipa ukor ili disciplinski centar, ili, većinom neposredno prije isteka sankcije (za sve pojačane nadzore i sve zavodske sankcije).

Ispitivanje je trajalo tri dana po, približno, 4 sata. Provedeno je mahom u zavodima ili zatvorima, za one kojima su izrečene institucionalne mjere, odnosno u sudovima i tužilaštvima, za one kojima su izrečene izvaninstitucionalne mjere.

2.3 Upitnik za određivanje socioloških karakteristika

Upitnik za određivanje socioloških karakteristika konstruiran je s namjerom da pokrije što je moguće više sva relevantna obilježja sociološkog prostora maloljetnih delinkventata. Autori su smatrali da je potreb-

no prikupiti informacije o demografskim obilježjima maloljetnika, položaju maloljetnika u institucionalnom sustavu, socio-ekonomskom statusu i strukturi njegove primarne grupe, te karakteristikama makrosocijalne okoline. U tu su svrhu izabrana 34 mjerna instrumenta, konstruirana tako da pripadaju klasi uređenih varijabli, tj. da se njima prikupljeni rezultati nalaze najmanje na razini ordinalnih skala. Analiza strukture demografskih i socioloških karakteristika maloljetnih delinkvenata, koju su 1973. izvršili K. Momirović, J. Špadijer, K. Petrović, A. Hošek i L. Zlobec na uzorku maloljetnih delinkvenata iz kojeg je izvučen subuzorak za ovo istraživanje, pokazala je da je šest latentnih dimenzija odgovorno za kovarijabilitet tih varijabli. Dobivene su ove latentne dimenzije: socijalna re-socijalizacije, teritorijalna mobilnost obitelji, način zadovoljenja potrebe za životom u grupi i društvena pomoć u procesu resocijalizacije.

Upitnik demografskih i socioloških karakteristika sastoji se iz ovih varijabli:*

1. Starost
2. Zanimanje delinkventa
3. Mogućnost školovanja ili zaposlenja
4. Broj razreda koje je delinkvent završio
5. Promjena škole ili radne organizacije
6. Struktura porodice (s kim ispitanik živi)
7. Broj promjena porodice
8. Školska sprema delinkventova oca (ili supstituta)
9. Nadzor roditelja
10. Socijalno-ekonomski status porodice
11. Kulturna razina mikrosredine
12. Veličina porodice u kojoj je delinkvent odrastao

13. Odnosi u porodici
14. Porodična kohezija
15. Sociopatološke pojave u porodici
16. Politička angažiranost porodice
17. Teritorijalna mobilnost porodice
18. Teritorijalna mobilnost delinkvenata
19. Sudjelovanje porodice u deliktima ispitanika
20. Da li porodica opravdava devijantno ponašanje ispitanika
21. Porodica fizički kažnjava ispitanika
22. Porodica grdi ispitanika
23. Porodica uvjerava i savjetuje ispitanika
24. Porodica kažnjava ispitanika frustracijom njegovih biotičkih potreba
25. Porodica kažnjava ispitanika frustracijom njegovih socijalnih potreba
26. Uključivanje ispitanika u druge aktivnosti
27. Intervencije centra za socijalni rad
28. Pomoć pružena delinkventu u traženju zaposlenja ili produženju školovanja
29. Materijalna pomoć ispitaniku u postpenalnom razdoblju
30. Pomoć u procesu mikrosocijalne integracije
31. Stopa kriminaliteta u kraju gdje ispitanik živi
32. Postojanje devijantnih grupa u mjestu u kome ispitanik živi
33. Postojanje mjesta za organizirani život i okupljanje omladine u kraju gdje ispitanik živi
34. Postojanje vjerskih organizacija u mjestu gdje ispitanik živi.

Primjenu ovog upitnika proveli su socijalni radnici iz kraja u kojem maloljetnik živi u razdoblju od 12—18 mjeseci nakon isteka sankcije. Premda su se prikupljene informacije odnosile na sociološke karakteristike is-

* Kategorije ovih varijabli štampane su u istraživanju K. Momirovića, J. Špadijerove, K. Petrovića, A. Hošekove i L. Zlobeca, 1973.

pitanika u času mjerenja, valja napomenuti da je većina u taj čas prikupljenih podataka najvjerojatnije odgovarala onima koji bi se utvrdili prije izricanja sankcije. Opravdanje takve pretpostavke moguće je naći u činjenici da se maloljetnik redovito vraća u sredinu iz koje je i upućen na izdržavanje sankcije. Takva tehnologija prikupljanja podataka omogućila je određivanje procesa resocijalizacije, što nije predmet ovog istraživanja.

Vjerodostojnost prikupljenih informacija autori su pokušali osigurati ovim postupcima:

- instruiranjem socijalnih radnika koje su proveli stručnjaci, autori upitnika;
- zahtjevom da socijalni radnici u posebnoj dijelu upitnika navedu sve podatke na temelju kojih su ispunili SV upitnik.

Pošto su upitnikom SV prikupljene sve informacije, izvršena je logička verifikacija odgovora. Postupak verifikacije sastojao se u komparaciji karakteristika socijalne okoline koju je opisao socijalni radnik i odgovora na varijable upitnika za koje je on procijenio da najbolje korespondiraju tim karakteristikama. Ukoliko nije bilo moguće kontaktirati sa socijalnim radnikom i provjeriti nekorespondentne podatke, upitnik je izbačen iz uzorka.

2.4 Opis primijenjenoga kanoničkog algoritma

Za analizu relacija socioloških i psiholoških obilježja primijenjen je klasični Hotellingov model kanoničke korelacijske analize. Kako je dobro poznato (vidi, npr. Horst, 1966), ovaj je model, kad se analiziraju relacije

dva skupa varijabli, istovjetan generaliziranim kanoničkim modelima.

Prihvaćena je, međutim, Veldmanova ideja da se interpretacija kanoničkih varijabli temelji na korelacijama originalnih i tih varijabli, ne, ili ne samo, na koeficijentima sudjelovanja originalnih u određivanju kanoničkih varijabli.

Hipoteza da je neki kanonički korelacijski koeficijent jednak nuli u populaciji iz koje je izvučen ovaj uzorak, testirana je Bartlettovim testom.

Zlobecova modifikacija originalnoga Veldmanovog programa CANONA upotrebljena je za analizu podataka. Potrebno je, međutim, upozoriti na numeričku neadekvatnost subrutine PEVS upotrebljene za određivanje karakterističnih vrijednosti asimetričnih matrica. Iterativna procedura, vrlo slična originalnoj Hotellingovoj tehnici određivanja glavnih osovina, proizvodi numeričke pogreške koje, doduše, nemaju nikakvo značenje za interpretaciju rezultata, ali ipak utječu na točnost procijenjenih parametara.

Izračunati su i prezentirani ovi podaci:

- 1) aritmetičke sredine i standardne devijacije kognitivnih i konativnih testova,
- 2) interkorelacije kognitivnih i konativnih testova,
- 3) aritmetičke sredine i standardne devijacije varijabli upotrebljenih za procjenu socioloških karakteristika,*
- 4) interkorelacije socioloških varijabli,
- 5) kroskorelacije psiholoških i socioloških varijabli,
- 6) kvadrati koeficijenata i koeficijenti korelacije kanoničkih varijabli,
- 7) Bartletovi testovi značajnosti koeficijenata kanoničke korelacije,

* Sociološke varijable nisu bile podvrgnute uobičajenom procesu normalizacije. Centralni parametri indikatora su, zato centrioidi nekog Wilsonovog prostora, ne nužno i očekivane vrijednosti rezultata. Dispersijski su parametri mjera udaljenosti subjekata u Wilsonovom prostoru, ne nužno i parametri neke funkcije raspodjele.

- 8) korelacija kognitivnih i konativnih testova i kanoničkih varijabli,
- 9) korelacije socioloških i kanoničkih varijabli,
- 10) koeficijenti sudjelovanja kognitivnih i konativnih testova u formiranju kanoničkih varijabli,
- 11) koeficijenti sudjelovanja socioloških varijabli u formiranju kanoničkih varijabli.

Interpretacija rezultata temeljila se na podacima dobivenim pretežno operacijama (6), (7), (8), (9) i (5).

Podaci pod (1), (3), (10) i (11) nisu prezentirani u tekstu, ali se mogu dobiti na uvid kod autora istraživanja.

3. REZULTATI I DISKUSIJA

3.1 Interkorelacije varijabli za procjenu kognitivnih i konativnih dimenzija, interkorelacije varijabli za procjenu socioloških karakte-

ristika i kroskorelacije kognitivnih i konativnih varijabli i socioloških varijabli

Kanoničke relacije kognitivnih i konativnih dimenzija i socioloških karakteristika ovise kako o relaciji unutar skupova varijabli tako i o relaciji između kognitivnih i konativnih dimenzija i socioloških karakteristika. Stoga su ovi podaci prezentirani u tekstu, ali nisu interpretirani.

Interpretacija interkorelacija kognitivnih i konativnih dimenzija učinjena je u istraživanju Mejovšeka, 1973, a interpretacija interkorelacija socioloških karakteristika u istraživanju Momirovića, Petrovića, Hošekove, Zlobeca i Špadijerove, 1973.

Kroskorelacije kognitivnih i konativnih varijabli i socioloških varijabli nisu posebno analizirane, ali su implicitno uzete u obzir pri interpretaciji kanoničkih relacija.

Tablica 2

INTERKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
1	1.00																							
2	.58	1.00																						
3	.50	.50	1.00																					
4	.69	.52	.47	1.00																				
5	.57	.55	.53	.54	1.00																			
6	.64	.51	.44	.67	.57	1.00																		
7	.53	.53	.41	.54	.53	.63	1.00																	
8	.52	.48	.57	.48	.55	.53	.55	1.00																
9	-.15	-.15	-.21	-.14	-.10	-.10	-.14	-.03	1.00															
10	-.19	-.12	-.14	-.17	-.13	-.16	-.14	-.03	.57	1.00														
11	-.17	-.15	-.16	-.18	-.13	-.10	-.11	-.10	-.13	-.18	1.00													
12	-.06	.00	-.04	-.06	-.06	-.07	-.09	-.05	-.02	.07	-.05	1.00												
13	.16	.16	.20	.19	.18	.17	.14	.15	-.16	-.10	-.13	-.01	1.00											
14	.56	.51	.50	.51	.54	.52	.50	.46	-.10	-.14	-.16	-.09	.18	1.00										
15	.55	.49	.45	.57	.49	.51	.51	.44	-.12	-.18	-.10	-.11	.15	.55	1.00									
16	.49	.42	.44	.44	.49	.45	.49	.44	-.10	-.19	-.11	-.14	.11	.58	.51	1.00								
17	.42	.42	.45	.40	.50	.47	.42	.54	-.04	-.08	-.11	-.18	.13	.48	.42	.44	1.00							
18	.26	.21	.23	.26	.17	.25	.22	.23	-.10	-.15	-.01	.02	.20	.30	.26	.26	.17	1.00						
19	.45	.36	.38	.42	.35	.39	.36	.41	-.08	-.12	-.07	.01	.15	.42	.38	.33	.32	.44	1.00					
20	.45	.43	.35	.47	.41	.40	.40	.31	-.10	-.14	-.04	-.12	.15	.50	.46	.38	.32	.25	.37	1.00				
21	.49	.47	.50	.39	.41	.39	.39	.44	-.09	-.11	-.12	-.08	.16	.58	.41	.50	.47	.33	.39	.45	1.00			
22	.44	.38	.36	.46	.40	.42	.39	.30	-.19	-.21	-.09	-.02	.12	.47	.41	.41	.32	.36	.42	.50	.48	1.00		
23	.42	.31	.32	.38	.32	.41	.34	.33	-.08	-.13	-.02	.01	.14	.37	.35	.30	.28	.29	.47	.33	.32	.43	1.00	

Tablica 2

INTERKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI

24	-.27	-.21	-.18	-.21	-.22	-.16	-.22	-.20	.34	.28	-.07	.16	-.11	-.18	-.24	-.16	-.18	-.03	-.16	-.20	-.13	-.17	-.12
25	-.09	-.08	.00	-.02	-.04	-.05	-.05	-.02	.02	.06	.04	-.05	.10	-.17	-.14	-.03	-.11	-.01	.00	-.09	-.09	-.04	-.01
26	.32	.32	.36	.36	.37	.40	.34	.32	-.13	-.12	-.03	.13	.34	.33	.29	.36	.09	.16	.16	.16	.31	.21	.19
27	.06	.07	.15	.11	.09	.12	.12	.14	-.05	-.01	.04	-.40	.09	.07	.14	.07	.17	.11	.10	.13	.11	.09	.05
28	.05	.02	.06	.01	.02	.05	.02	.00	-.21	-.26	-.06	.02	.20	.07	.10	.09	.04	.11	.08	.04	.07	.11	.10
29	.19	.23	.21	.26	.23	.27	.24	.17	-.17	-.06	-.24	-.01	.43	.22	.25	.16	.13	.19	.21	.19	.13	.19	.17
30	.18	.15	.18	.30	.22	.26	.21	.28	.07	.15	.01	-.17	-.02	.18	.21	.14	.24	.04	.16	.19	.17	.14	.14
31	.11	.10	.13	.23	.15	.15	.14	.15	-.08	.01	-.14	-.25	.41	.14	.17	.14	.10	.09	.10	.10	.05	.13	.11
32	-.06	-.06	-.09	-.05	-.05	-.10	-.08	-.10	-.01	-.04	-.04	.11	-.03	-.03	-.06	-.02	-.05	-.12	-.14	-.05	-.04	-.06	-.15
33	.11	.05	.02	.05	.07	.08	.00	.00	-.01	-.05	-.11	.25	.06	.05	.05	.07	-.08	.04	.09	.02	-.07	.03	.07
34	-.07	-.08	-.04	-.13	-.03	-.11	-.07	-.12	-.06	-.06	-.01	.14	-.01	-.07	-.07	-.06	-.05	-.01	-.13	-.06	-.05	-.05	-.11
35	-.04	-.04	-.04	-.03	-.08	-.03	-.05	-.04	.06	-.01	.02	-.12	-.09	-.02	-.06	-.05	-.04	-.05	-.03	-.09	-.02	-.04	-.04
36	-.15	-.11	-.14	-.20	-.13	-.20	-.17	-.17	.18	.15	.05	.33	-.14	-.12	-.25	-.15	-.20	-.02	-.10	-.12	-.11	-.09	-.12
37	.11	.09	.06	.07	.09	.10	.06	.07	-.01	-.10	-.10	-.06	-.04	.05	.10	.09	.13	-.04	.03	.03	.06	.00	.02
38	.06	.04	-.03	.01	.01	.05	.03	.02	-.09	-.24	.02	.05	-.07	-.01	.00	.02	-.04	-.05	.06	.01	-.02	.03	.03
39	.13	.10	.09	.20	.15	.12	.09	.14	.02	.00	-.03	-.29	.00	.09	.16	.13	.12	.08	.08	.16	.08	.13	.09
40	-.03	.01	.00	-.05	-.02	-.08	-.04	-.05	.00	-.01	-.03	.47	-.02	.02	-.07	-.03	-.08	.01	.05	.01	-.02	.00	-.01
41	.44	.42	.48	.42	.43	.44	.42	.41	-.10	-.13	-.16	-.12	.17	.63	.46	.52	.39	.30	.41	.43	.56	.47	.32
42	.49	.37	.36	.48	.48	.50	.45	.39	-.13	-.18	-.08	-.16	.12	.47	.43	.50	.39	.15	.31	.40	.42	.36	.27
43	.30	.31	.36	.35	.41	.32	.38	.35	-.01	-.05	-.05	-.12	.07	.45	.33	.34	.36	.07	.21	.34	.39	.26	.20
44	.49	.49	.54	.48	.53	.51	.49	.59	-.01	-.06	-.12	-.11	.14	.54	.46	.49	.55	.24	.43	.35	.44	.31	.36
45	.63	.56	.47	.69	.52	.60	.52	.54	-.12	-.17	-.08	-.04	.15	.55	.61	.45	.44	.29	.49	.47	.44	.47	.39
46	.61	.50	.44	.62	.54	.60	.52	.47	-.18	-.22	-.07	-.14	.11	.54	.60	.51	.47	.23	.42	.46	.41	.44	.35

Tablica 2

INTERKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23
47	.52	.44	.48	.49	.43	.47	.42	.50	-.03	-.11	-.12	-.09	.13	.45	.44	.41	.47	.29	.40	.36	.45	.39	.33
48	.59	.48	.43	.60	.52	.60	.50	.48	-.15	-.22	-.14	-.08	.14	.49	.53	.45	.40	.18	.38	.45	.41	.42	.31
49	.65	.53	.44	.69	.52	.67	.56	.52	-.14	-.21	-.11	-.05	.25	.55	.63	.46	.43	.34	.50	.51	.41	.50	.45
50	-.16	-.12	-.13	-.18	-.11	-.18	-.15	-.13	.20	.28	-.01	.56	-.09	-.15	-.21	-.19	-.17	.00	-.11	-.18	-.14	-.16	-.08
51	-.28	-.20	-.20	-.31	-.20	-.28	-.19	-.20	.24	.28	.05	.41	-.17	-.25	-.30	-.24	-.22	-.05	-.17	-.32	-.21	-.28	-.19
52	-.15	-.11	-.09	-.16	-.09	-.16	-.11	-.11	.11	.14	-.04	.63	-.06	-.15	-.16	-.16	-.17	.06	-.06	-.22	-.12	-.08	-.08
53	-.18	-.14	-.14	-.19	-.12	-.20	-.14	-.12	.15	Ž.22	-.02	.54	-.03	-.15	-.21	-.18	-.19	.03	-.10	-.21	-.17	-.14	-.07
54	-.10	-.04	-.04	-.11	-.01	-.08	-.04	-.06	.17	.25	-.09	.53	-.06	-.10	-.16	-.09	-.10	-.01	-.04	-.18	-.11	-.11	-.02
55	-.17	-.12	-.10	-.20	-.13	-.18	-.13	-.13	.09	.16	-.07	.62	-.05	-.18	-.21	-.18	-.17	-.01	-.09	-.25	-.15	-.12	-.09
56	-.15	-.12	-.06	-.20	-.13	-.17	-.14	-.12	.02	.07	-.05	.53	-.01	-.14	-.19	-.18	-.18	.02	.04	-.18	-.13	-.07	-.09
57	-.20	-.18	-.12	-.22	-.18	-.23	-.17	-.16	.03	.07	.03	.50	-.08	-.20	-.17	-.23	-.18	.01	-.07	-.19	-.13	-.11	-.11
58	-.17	-.16	-.11	-.22	-.16	-.23	-.16	-.09	-.02	.02	.01	.45	-.06	-.18	-.21	-.23	-.17	.01	-.03	-.18	-.12	-.09	-.15
59	-.17	-.16	-.11	-.21	-.16	-.22	-.19	-.13	-.01	-.05	-.02	.42	.00	-.15	-.18	-.23	-.17	.04	.02	-.19	-.12	-.10	-.08
60	-.18	-.14	-.10	-.19	-.13	-.21	-.19	-.08	-.03	.00	.01	.35	.01	-.13	-.18	-.19	-.16	-.01	-.02	-.16	-.13	-.08	-.05
61	-.22	-.16	-.11	-.21	-.16	-.22	-.20	-.12	.01	.05	.01	.41	-.06	-.19	-.20	-.24	-.18	-.05	-.03	-.19	-.15	-.10	-.12
62	-.17	-.11	-.08	-.18	-.11	-.17	-.20	-.03	.09	.13	-.02	.43	.01	-.13	-.18	-.21	-.14	.01	-.01	-.18	-.13	-.07	-.07
63	.00	.01	.01	-.02	.01	-.06	-.04	.03	-.07	-.02	-.10	.55	.07	-.05	-.04	-.06	-.11	.12	.09	-.12	-.05	.02	.06
64	.06	.02	.04	.01	-.02	-.03	-.02	-.02	-.11	-.13	-.12	.47	.15	.00	.02	-.05	-.12	.16	.10	-.05	-.02	.09	.09
65	.17	.11	.19	.20	.19	.13	.11	.14	.03	.03	-.15	.25	.35	.15	.13	.10	.02	.22	.19	.08	.12	.19	.21
66	-.11	-.08	-.08	-.15	-.13	-.16	-.12	-.10	.02	.03	-.08	.56	-.03	-.13	-.16	-.15	-.21	.03	.01	-.18	-.12	-.06	-.04
67	-.10	-.07	-.04	-.10	-.09	-.12	-.13	-.06	.05	.08	-.10	.49	.04	-.11	-.12	-.13	-.21	.09	-.01	-.19	-.09	-.07	-.02
68	-.02	-.02	.04	.00	.03	-.02	-.07	.02	.15	.24	-.15	.39	.17	-.02	-.07	-.07	-.06	.10	.01	-.05	-.03	.02	.01

Tablica 2

INTERKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI

	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46	
24	1.00																							
25	.05	1.00																						
26	-.15	-.07	1.00																					
27	-.07	.01	.06	1.00																				
28	-.15	-.01	-.05	-.04	1.00																			
29	-.13	.18	.16	.05	.27	1.00																		
30	-.11	-.07	.26	.26	-.21	-.01	1.00																	
31	-.14	.20	.13	.30	.17	.41	.12	1.00																
32	.03	-.08	-.06	-.12	.08	-.08	.08	-.10	1.00															
33	-.04	.05	-.04	-.24	.27	.19	-.21	-.01	.01	1.00														
34	.02	-.06	-.10	-.09	.09	-.09	-.19	-.10	.20	.10	1.00													
35	-.01	.00	-.02	.10	-.04	-.06	.03	-.01	-.01	-.06	-.02	1.00												
36	.23	.05	-.18	-.42	-.09	-.10	-.23	-.36	.11	.14	.22	-.02	1.00											
37	-.08	-.09	.14	.12	.06	-.07	.04	.05	.10	-.05	.00	-.01	-.19	1.00										
38	-.02	-.10	.00	-.07	.10	-.10	-.11	-.18	.12	.07	.03	.02	-.01	.14	1.00									
39	-.06	-.05	.22	.37	-.16	-.06	.31	.16	-.01	-.20	-.20	.07	-.41	.19	.09	1.00								
40	.06	-.01	-.09	-.49	.16	.05	-.27	-.25	.12	.22	.14	-.09	.47	-.16	-.01	-.47	1.00							
41	-.13	-.07	.31	.12	.07	.21	.17	.16	-.06	.02	-.07	.05	-.20	.10	-.01	.16	-.07	1.00						
42	-.20	-.08	.34	.14	.08	.18	.21	.16	-.03	.06	-.02	-.10	-.23	.10	.11	.10	-.09	.44	1.00					
43	-.13	-.06	.31	.08	-.08	.12	.18	.02	-.06	-.04	-.12	-.08	-.11	.03	-.02	.12	-.05	.40	.34	1.00				
44	-.17	-.04	.35	.16	.05	.22	.30	.15	-.09	.04	-.10	-.08	-.15	.09	-.04	.10	-.02	.45	.40	.41	1.00			
45	-.20	-.06	.37	.09	.05	.26	.23	.12	-.10	.03	-.09	.01	-.18	.09	.01	.11	.04	.46	.46	.33	.54	1.00		
46	-.27	-.08	.35	.17	.05	.25	.28	.11	-.06	.03	-.10	-.06	-.23	.12	.03	.17	-.05	.43	.53	.39	.52	.68	1.00	

Tablica 2

INTERKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI

	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44	45	46
47	-.13	.07	.25	.15	-.02	.20	.19	.14	-.11	.03	-.08	-.02	-.14	.09	-.06	.09	-.01	.40	.33	.27	.56	.57	.53
48	-.27	-.08	.35	.12	.04	.20	.24	.15	-.02	.05	-.09	-.04	-.24	.16	.09	.19	-.01	.40	.50	.37	.51	.64	.68
49	-.23	-.07	.33	.11	.08	.33	.27	.17	-.09	.09	-.10	-.02	-.19	.10	.01	.14	-.02	.45	.46	.32	.51	.74	.66
50	.31	.00	-.11	-.35	-.18	-.12	-.07	-.34	.04	.08	.08	-.07	.46	-.10	-.10	-.26	.38	-.18	-.24	-.13	-.14	-.17	-.25
51	.25	.05	-.23	-.35	-.15	-.18	-.12	-.31	.07	.02	.10	.02	.45	-.10	-.07	-.29	.30	-.29	-.29	-.18	-.19	-.28	-.35
52	.21	.01	-.12	-.37	0	-.05	-.16	-.25	.11	.13	.09	-.05	.40	-.05	-.03	-.32	.40	-.16	-.23	-.14	-.11	-.12	-.23
53	.26	.04	-.18	-.32	-.02	-.03	-.16	-.19	.07	.10	.13	-.06	.37	-.07	-.04	-.29	.33	-.18	-.25	-.16	-.10	-.18	-.30
54	.22	-.01	-.07	-.32	-.10	-.01	-.05	-.18	.11	.09	.11	-.09	.35	.00	-.06	-.21	.30	-.13	-.14	-.10	-.08	-.10	-.16
55	.23	.02	-.13	-.37	.01	-.06	-.19	-.27	.14	.18	.11	-.06	.43	-.01	.03	-.30	.36	-.20	-.24	-.18	-.17	-.19	-.27
56	.19	.03	-.09	-.33	.06	.05	-.17	-.22	.09	.17	.09	-.08	.39	.02	.01	-.26	.40	-.15	-.17	-.14	-.14	-.19	-.22
57	.18	.06	-.16	-.30	.09	-.03	-.15	-.21	.11	.13	.14	-.02	.35	-.03	-.03	-.25	.37	-.18	-.22	-.18	-.18	-.19	-.28
58	.13	.03	-.14	-.29	.03	-.05	-.15	-.21	.08	.13	.12	-.04	.36	-.01	.02	-.26	.32	-.18	-.21	-.18	-.17	-.22	-.28
59	.15	.08	-.15	-.25	.05	-.04	-.11	-.16	.06	.11	.12	-.02	.35	-.03	.00	-.25	.30	-.14	-.19	-.22	-.17	-.20	-.24
60	.12	.00	-.14	-.20	.05	-.04	-.12	-.15	.09	.09	.05	-.05	.23	.02	.01	-.13	.22	-.08	-.21	-.15	-.15	-.18	-.20
61	.17	.06	-.16	-.24	.02	-.04	-.10	-.21	.07	.06	.09	-.08	.28	.02	.02	-.19	.28	-.14	-.23	-.15	-.19	-.20	-.23
62	.21	.01	-.12	-.21	.03	-.05	-.08	-.16	.08	.07	.07	-.07	.30	-.01	.00	-.15	.25	-.13	-.20	-.18	-.12	-.14	-.23
63	.13	.04	.00	-.32	.15	.12	-.18	-.13	.09	.23	.07	-.09	.26	-.04	.05	-.27	.37	-.08	-.08	-.07	-.03	.01	-.11
64	.10	.02	-.06	-.21	.27	.21	-.22	-.03	.07	.31	.06	-.02	.13	-.05	.07	-.21	.31	.00	-.04	-.08	-.03	.05	-.06
65	.07	.07	.06	-.04	.12	.35	.02	.18	-.04	.12	-.10	-.01	-.04	-.02	-.16	-.04	.12	.15	.06	.06	.14	.22	.10
66	.19	-.02	-.13	-.35	.09	.00	-.21	-.28	.10	.20	.13	-.07	.35	-.02	.08	-.28	.37	-.14	-.16	-.16	-.14	-.10	-.24
67	.20	.00	-.10	-.22	.12	.03	-.16	-.11	.10	.20	.06	.00	.20	.03	.02	-.16	.25	-.13	-.18	-.17	-.12	-.06	-.20
68	.16	.12	-.06	-.18	-.06	.15	-.03	-.03	-.02	.16	-.05	-.09	.25	-.06	-.24	-.18	.23	-.09	-.17	-.02	.05	.00	-.13

Tablica 3

INTERKORELACIJE SOCIOLOSKIH KARAKTERISTIKA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
1	1.00																
2	-.03	1.00															
3	-.08	.21	1.00														
4	.25	.30	-.07	1.00													
5	.18	-.05	.20	-.04	1.00												
6	.12	.02	-.11	.04	.25	1.00											
7	-.03	.13	.38	.28	.03	-.16	1.00										
8	-.20	.21	.41	.25	-.06	.18	-.14	1.00									
9	-.08	.13	.46	.15	-.06	.18	-.03	.28	1.00								
10	.01	.16	.43	.32	-.04	.11	.03	.56	.41	1.00							
11	.03	.02	.11	.13	.03	-.08	-.01	.24	.47	.34	1.00						
12	.05	.18	.36	.25	.07	.16	-.15	.24	.51	.30	-.01	1.00					
13	-.08	.12	.31	.19	-.10	.26	-.19	.24	.37	.23	.28	-.13	1.00				
14	-.02	.08	.25	.18	-.06	.06	-.12	.19	.37	.23	.21	.06	.20	1.00			
15	-.05	.02	.14	.13	-.02	.04	-.01	.31	.12	.23	.03	-.08	.02	.01	1.00		
16	-.04	.03	-.05	.02	.15	-.03	.18	.09	-.02	-.03	-.04	.01	-.02	-.08	-.13	1.00	
17	-.04	-.07	-.11	.02	.30	-.17	.38	.02	-.14	-.06	-.04	-.04	.07	.06	.19	-.02	1.00
18	.12	.12	.08	.02	.09	-.02	-.00	.04	.11	.07	.13	-.03	.17	.17	.27	.07	-.05
19	-.04	.12	.08	.16	-.10	.05	-.06	.17	.25	.15	.28	.03	.17	.00	-.08	-.01	-.01
20	.08	.13	.14	.09	.15	-.02	-.01	.04	-.04	.02	-.01	-.06	-.08	-.02	.01	.01	.04
21	-.21	.00	.06	-.09	.02	.14	-.09	.04	.07	.00	-.01	.02	-.06	-.02	.23	.14	-.04
22	-.15	-.09	.09	-.11	.02	.10	-.18	.21	.34	.20	.29	.03	.29	.30	.23	.14	-.04
23	-.13	.05	.29	.18	-.11	.10	-.18	.21	.06	.07	.15	.01	-.16	-.13	.05	-.06	-.06
24	-.01	-.01	-.06	-.02	.03	-.08	.06	-.03	-.06	-.07	-.10	-.03	.13	.12	.10	.04	-.02
25	-.16	-.03	.07	-.03	.10	.03	-.03	.11	.09	.08	.10	-.05	.22	.15	.10	.10	.08
26	-.13	.01	.13	.08	-.04	.10	-.01	.05	.23	.13	.12	.12	.22	.24	.20	.00	-.02
27	-.06	-.04	.04	-.05	.13	-.15	.18	-.06	-.11	-.05	-.12	-.06	-.23	-.24	-.20	.00	-.02
28	.17	.22	.18	.21	.02	.12	.03	.11	.10	.06	.18	-.01	.14	.10	.12	.02	.01
29	.16	.10	.25	.19	.07	.15	.06	.18	.07	.17	.21	.03	.08	.08	.11	.03	.07
30	.16	.16	.16	.18	.01	.10	-.06	.08	.13	.03	.17	.01	.18	.13	.15	.03	.01
31	-.05	.00	-.01	.04	-.09	-.07	-.16	.05	.10	.08	.01	-.02	.02	.03	.08	-.04	-.04
32	-.14	-.01	.02	-.17	-.05	-.05	-.01	-.05	.10	.06	-.05	-.02	.14	.17	.20	.09	-.02
33	.04	-.04	.05	.12	.14	.01	.08	.20	-.02	.05	.17	.04	-.06	-.03	-.09	.03	.11
34	.34	.06	-.05	.08	.07	.03	.01	.06	-.13	.01	.08	-.05	-.03	-.05	-.05	-.06	-.09

Tablica 3

INTERKORELACIJE SOCIOLOSKIH KARAKTERISTIKA

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1	1.00																
2	-.10	1.00															
3	-.09	.38	1.00														
4	-.05	.03	.02	1.00													
5	-.04	.04	.06	.31	1.00												
6	-.15	.09	.34	.09	.28	1.00											
7	.00	.04	-.01	.14	.09	-.02	1.00										
8	-.03	.02	.05	.29	.20	-.16	.16	1.00									
9	.01	.03	.11	-.02	-.01	.16	.00	.10	1.00								
10	.06	-.09	-.09	.04	.00	.01	.10	.12	.00	1.00							
11	.02	-.02	.10	-.02	-.08	.03	.01	.05	.02	-.09	1.00						
12	.06	-.02	.08	.04	-.08	.05	.01	.04	.02	-.03	.66	1.00					
13	-.03	-.07	.03	-.07	-.09	.07	-.03	.05	.09	-.08	.78	.71	1.00				
14	-.14	.06	.04	-.03	.10	.21	-.01	.08	.09	.02	-.16	-.16	-.11	1.00			
15	-.03	.08	.11	.02	.00	.06	.03	.00	.03	-.16	-.02	-.07	-.04	.07	1.00		
16	.12	-.01	-.07	.02	.04	-.03	.06	.05	-.03	.08	.05	.11	.01	-.07	-.40	1.00	
17	.03	-.13	-.08	-.06	-.09	-.25	-.03	-.11	-.04	-.13	.18	.07	.13	-.19	-.28	-.40	1.00

Tablica 4

KROSKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI I SOCIOLOŠKIH KARAKTERISTIKA

1	.05	.11	.26	.42	-.01	.03	-.09	.28	.14	.16	.27	.16	.17	.05	.14	.19	.04
2	-.03	.10	.23	.30	.00	.09	-.07	.28	.14	.15	.26	.15	.16	.06	.11	.22	.07
3	.06	.14	.17	.32	.01	.10	-.06	.23	.11	.18	.20	.12	.17	.05	.14	.16	.06
4	.10	.15	.20	.42	-.02	.01	-.04	.27	.07	.10	.26	.19	.11	.03	.13	.16	.03
5	.11	.14	.21	.37	-.01	.02	-.03	.21	.13	.19	.24	.13	.15	.05	.12	.14	.09
6	.02	.12	.15	.37	.02	.01	-.04	.27	.08	.16	.28	.16	.09	.01	.10	.17	.05
7	-.08	.11	.23	.29	-.04	.10	-.08	.28	.16	.18	.28	.15	.16	.07	.13	.22	.04
8	-.03	.16	.13	.43	-.04	.04	-.07	.20	.17	.14	.16	.14	.14	.06	.14	.13	.02
9	-.09	.11	-.07	.01	-.01	-.04	-.07	.11	.09	-.03	-.04	-.02	.01	.03	.04	-.05	-.02
10	-.10	.07	-.09	-.04	-.06	-.02	-.08	.16	.05	-.13	-.08	-.04	-.09	.00	.00	-.11	-.04
11	.08	-.03	-.08	-.05	.02	.00	.02	.12	-.07	-.04	-.05	-.04	.11	.07	-.03	-.09	-.01
12	-.04	-.10	.00	-.05	.10	-.02	.01	.11	-.12	-.08	-.10	.00	.12	-.08	-.10	-.08	-.03
13	.01	-.02	.09	.09	-.02	.03	-.02	.16	-.02	.07	.10	.06	-.03	-.08	.04	.07	-.01
14	.06	.12	.25	.40	.02	.04	-.02	.32	.11	.20	.26	.14	.14	.04	.06	.18	.11
15	.12	.13	.22	.42	.00	-.02	-.01	.34	.20	.13	.33	.18	.18	.12	.15	.16	.01
16	-.04	.09	.22	.29	.06	.04	-.04	.31	.14	.23	.26	.10	.16	.09	.08	.16	.10
17	.03	.15	.17	.34	-.02	-.01	-.05	.23	.13	.19	.18	.13	.14	.06	.13	.14	.08
18	-.10	.00	.14	.15	.04	-.04	-.03	.18	.02	.05	.09	.07	.08	.02	.01	.12	.05
19	.05	.08	.25	.38	.01	.06	-.0-	.27	.11	.12	.21	.17	.11	.03	.12	.13	.01
20	.12	.07	.15	.25	.04	.05	-.03	.23	.01	.01	.19	.21	.12	.06	.07	.12	.02
21	.07	.07	.16	.28	.03	-.05	-.01	.21	.11	.15	.22	.15	.14	.05	.12	.15	.08
22	.06	.10	.23	.31	-.02	-.03	-.02	.27	.08	.10	.24	.18	.07	.05	.06	.15	.01
23	.06	.13	.14	.28	-.02	.05	.03	.21	.06	.15	.22	.06	.11	.02	.08	.09	.03
24	-.16	-.04	-.14	.26	.07	-.03	.04	.16	-.05	-.16	-.14	-.09	-.10	-.10	-.11	-.12	.07
25	-.03	.00	-.09	.00	.02	-.03	.00	.00	-.01	-.03	-.08	.04	-.06	-.07	-.04	-.03	.03
26	.10	.09	.09	.26	-.02	.05	-.10	.09	.10	.08	.13	.08	.08	.08	.07	.02	.02
27	.04	.07	.07	.11	-.07	.05	-.03	.14	.02	.13	.08	.06	.06	.00	.03	.11	.03
28	.02	-.06	.09	-.05	.05	-.02	-.01	.01	-.01	.04	.01	.04	.03	.03	.04	.09	-.06
29	-.02	-.03	.08	.16	-.05	.00	-.05	.15	-.02	.03	.08	.07	-.01	-.04	.01	.07	.04
30	.14	.09	.04	.26	-.08	.02	-.02	.04	.04	.06	.08	.12	.03	.01	.08	.05	.05
31	.02	.04	.04	.14	-.11	-.04	.01	.12	.01	.02	.07	.07	.02	-.03	.07	.08	-.03
32	.01	-.06	-.03	.08	.06	.00	.09	.06	-.05	-.03	-.08	.00	-.05	-.05	.01	.04	.07
33	.02	-.02	.02	-.03	.07	-.01	.06	-.02	.02	.00	-.02	-.05	-.05	-.05	-.01	.03	-.05
34	-.09	-.04	.05	-.11	-.06	-.06	.04	.02	.01	.01	.00	.04	.12	.08	-.04	.00	.06

Tablica 4

KROSKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI I SOCIOLOŠKIH KARAKTERISTIKA

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17
35	-.03	.03	.01	.02	.00	.00	.00	-.05	-.02	.03	-.07	.04	-.02	.03	-.02	.01	.04
36	-.10	-.03	-.07	-.12	-.03	-.03	-.05	-.05	-.05	-.08	-.08	-.03	.05	.03	-.02	-.07	.04
37	.07	.00	.04	.00	.06	-.04	.03	.06	-.02	.02	.02	.08	.05	.05	.07	.04	-.03
38	.05	-.06	-.02	-.11	.09	-.01	.02	.02	-.06	.01	.00	.08	-.07	-.04	-.04	-.02	.03
39	.08	.00	-.06	-.10	.02	-.06	.01	-.05	-.07	-.02	.05	.01	-.06	-.04	.00	.00	.03
40	-.03	-.08	.01	-.05	.07	.00	.03	-.06	-.04	-.03	-.06	.05	-.01	-.03	-.03	-.05	.04
41	.04	.12	.19	.29	.08	.01	.02	.25	.09	.14	.21	.10	.09	.02	.09	.14	.10
42	.10	.10	.15	.30	.01	-.05	-.01	.22	.10	.17	.20	.16	.17	.09	.09	.16	.11
43	.11	.14	.09	.28	.03	.05	.00	.21	.07	.15	.20	.10	.10	.07	.10	.09	.09
44	.03	.17	.22	.40	-.01	.08	-.09	.26	.20	.16	.20	.09	.22	.11	.14	.18	.12
45	.04	.19	.28	.47	.05	.03	-.04	.34	.21	.10	.27	.23	.18	.10	.14	.12	.06
46	.11	.14	.21	.40	.06	.01	-.05	.30	.12	.17	.24	.17	.13	.06	.11	.17	.04
47	-.04	.19	.23	.36	-.02	.03	-.06	.25	.16	.14	.19	.12	.17	.04	.08	.16	.06
48	.05	.09	.14	.33	.08	.04	-.03	.21	.10	.11	.17	.18	.13	.00	.12	.16	.04
49	.06	.12	.23	.44	.03	-.01	-.01	.34	.12	.11	.29	.24	.13	.02	.11	.16	-.01
50	-.13	-.04	-.04	-.09	0.1	-.07	-.02	-.18	-.03	-.14	-.12	-.08	-.08	-.05	-.06	-.14	-.04
51	-.18	-.03	-.05	-.17	-.02	-.02	-.07	-.18	.03	-.05	-.08	-.13	.00	.06	.04	-.12	-.09
52	-.14	-.06	.01	-.11	.03	-.05	-.02	-.18	-.04	.09	.13	.04	-.06	-.02	-.03	-.11	-.08
53	.18	-.03	-.01	-.11	-.05	.00	-.02	-.19	-.02	-.09	-.11	.05	-.02	.03	-.02	-.10	-.06
54	-.12	.00	.01	-.05	-.04	-.02	-.04	-.12	.02	.04	-.03	.09	.02	.07	.00	-.06	-.10
55	.13	-.07	-.05	-.15	.04	-.04	.01	-.16	-.06	-.08	-.10	.05	-.08	-.03	-.07	-.11	-.05
56	.06	-.09	.07	-.12	.06	-.05	.02	-.17	-.13	.13	.15	-.04	-.07	-.04	-.07	-.11	-.03
57	.05	-.06	-.09	-.11	.05	-.05	.05	-.16	-.10	.12	.12	-.07	-.03	-.01	-.05	-.09	-.05
58	.06	-.10	.08	-.11	.02	-.07	.03	.16	.17	.11	.14	-.02	-.08	-.01	-.05	-.11	-.04
59	-.02	-.07	-.05	-.06	.04	-.07	-.03	.13	-.09	-.06	-.08	-.04	-.06	-.02	-.06	-.11	-.05
60	.00	-.04	-.10	-.08	.07	.00	.04	.16	.16	.06	.10	-.08	-.08	-.04	-.09	-.11	-.07
61	.01	-.09	.11	-.09	.05	-.08	.00	.13	.13	.07	.09	.05	-.06	.00	.08	-.10	-.04
62	-.06	-.03	-.08	-.08	-.05	-.06	-.01	.18	-.09	.06	.12	.07	-.08	-.02	-.05	-.08	-.06
63	.05	.01	-.04	-.01	.06	-.04	-.05	.10	.05	.09	.11	.01	-.03	.02	.01	-.09	-.10
64	.03	-.06	.01	-.11	.03	-.03	.08	.08	.12	.06	.10	.03	-.08	-.08	-.02	-.07	-.08
65	.06	.07	.07	.05	-.03	.03	.00	.00	.03	.01	.00	-.02	-.03	-.04	.00	-.01	-.02
66	.10	-.06	-.03	-.14	.02	.00	.04	.14	-.06	.06	.10	-.02	-.05	.00	-.05	-.08	-.03
67	.11	-.03	-.05	-.17	.04	-.04	.07	.20	-.11	.07	.16	-.04	-.09	-.05	-.09	-.02	-.02
68	-.14	.00	.02	.03	-.04	.04	-.05	-.02	.04	-.05	-.02	-.09	-.02	.02	.04	-.05	-.02

Tablica 4

KROSKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI I SOCIOLOŠKIH KARAKTERISTIKA

	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34
1	-.03	.04	.08	-.04	-.02	.13	.04	.04	.03	-.07	.13	.18	.17	-.02	-.18	.14	.05
2	-.02	.04	.04	.01	.12	.09	.04	.02	.06	-.07	.15	.16	.15	.04	-.12	.21	.03
3	.01	.03	.06	.04	-.06	.11	.00	.09	.04	-.07	.16	.13	.20	.00	-.09	.07	.04
4	-.01	.03	.05	-.04	-.08	.06	-.04	-.03	.02	.15	.17	.19	.20	-.05	-.15	.09	.07
5	.05	.03	.11	-.10	.08	.11	.00	-.04	.02	-.10	.13	.15	.18	-.02	-.13	.11	.12
6	-.02	.08	.07	.00	.04	.11	.00	.02	.02	.13	.13	.15	.17	-.03	-.19	.17	.12
7	-.03	.05	.13	.04	.02	.06	-.13	.04	.10	-.13	.13	.21	.16	.01	-.12	.12	.00
8	-.04	-.02	.06	.05	.03	.18	.03	.06	.04	-.03	.14	.15	.12	.09	-.14	.10	-.03
9	-.05	.12	-.02	.02	-.02	-.01	.06	.01	.03	-.07	-.01	.04	-.01	-.03	.03	.02	.04
10	-.04	.03	-.01	.07	-.04	-.01	.02	-.04	-.04	-.03	.04	.05	-.01	.00	-.02	-.04	-.05
11	.01	-.08	-.10	-.08	.03	.18	-.01	-.03	-.01	-.03	.04	.00	.05	-.04	.05	-.03	.09
12	.01	-.04	-.01	.01	.03	.07	.03	-.02	.01	.15	-.04	.04	-.07	-.06	-.05	.08	.08
13	-.01	-.01	.05	.08	.10	.04	.01	.02	.01	-.02	.00	.02	.00	.00	.01	.06	-.05
14	.05	.03	.06	.01	-.06	.09	-.02	.03	.04	-.08	.17	.22	.17	-.04	-.16	.19	.11
15	.01	.09	.11	-.03	.09	.09	.04	.06	.06	-.19	.20	.24	.23	.03	-.09	.13	.04
16	.03	.04	.08	.02	.02	.06	-.06	.09	.05	-.10	.08	.10	.07	.01	-.06	.12	.11
17	.03	.10	.05	-.05	-.08	.04	.03	.00	.03	.10	.17	.17	.16	-.02	-.05	.10	.08
18	-.03	.00	.07	.10	.06	.12	.01	.03	.02	.12	.03	.08	.06	.03	.00	.13	.08
19	-.03	.11	.15	.07	.02	.12	.01	.03	-.02	-.03	.17	.20	.12	-.06	-.10	.13	.04
20	.02	.09	.12	-.04	-.07	-.03	.00	.04	-.01	.13	.12	.10	.09	-.08	-.14	.16	.12
21	.04	.11	.10	.10	-.03	.08	.03	.06	.02	-.06	.16	.15	.13	.01	-.12	.14	.05
22	-.01	.10	.09	-.02	.01	.04	-.03	.04	-.03	.05	.10	.11	.10	.00	-.11	.14	.06
23	.01	.18	.12	.03	-.02	.04	.01	.04	.02	.01	.14	.15	.10	.00	-.08	.08	.07
24	.06	.04	-.08	.04	.04	-.06	-.03	.04	.02	.01	-.04	.05	-.03	-.07	.05	-.08	.02
25	.00	-.05	-.06	.05	.04	-.03	-.02	-.01	.00	.00	-.07	.04	-.06	.00	-.02	-.11	.01
26	-.06	-.02	.06	-.08	-.06	.09	-.06	.04	.03	.16	.15	.15	.15	.04	-.12	.01	.09
27	.00	-.02	.02	.02	.03	-.05	-.02	-.04	.06	-.06	.05	.03	.02	.01	-.04	.02	.02
28	.03	-.02	.02	.05	.04	.06	.03	.07	-.01	.01	-.01	-.04	-.05	.04	.10	.02	.05
29	.02	.06	.04	-.04	.04	.06	.04	.02	-.01	.03	-.04	-.02	-.05	-.04	-.09	.07	.08
30	.03	.07	.07	-.03	-.01	.06	-.05	-.03	.00	.11	.15	.09	.09	.05	-.01	.01	-.02
31	.02	-.02	.05	.01	.00	.04	-.02	-.01	.00	-.05	-.04	-.03	-.07	.05	.02	-.06	-.07
32	.06	-.05	.01	.01	-.02	.02	.06	-.04	.09	.00	-.07	-.14	-.06	-.08	.01	-.04	-.09
33	-.02	-.01	.09	.06	.14	.09	.06	.04	.01	.07	-.03	-.02	-.01	-.03	.07	.08	.06
34	.10	-.07	.01	-.07	-.01	.03	-.07	-.03	.08	.00	.01	-.04	-.01	-.04	.05	-.02	-.05

Tablica 4

KROSKORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI I SOCIOLOŠKIH KARAKTERISTIKA

35	.01	.02	-.04	.04	.01	.04	.05	.03	-.03	.00	.10	.02	.04	-.03
36	.02	.02	-.01	.03	.04	-.01	.02	-.03	-.06	-.05	-.02	.00	.01	-.03
37	.06	.04	.04	.03	.03	.11	-.01	-.04	-.01	.00	-.06	.01	.00	.03
38	.02	-.05	-.02	.05	-.06	.01	.01	.01	.07	.01	.00	.02	.11	.04
39	-.02	.03	-.06	-.01	-.04	-.03	.00	.00	.01	-.03	.07	-.03	-.06	.02
40	.08	.01	.05	.08	.00	-.04	.00	.00	.00	-.03	-.15	-.01	.07	-.01
41	.03	.08	.01	.07	.07	.07	-.04	.15	.17	.11	-.09	-.12	.11	.04
42	.10	.02	.02	-.06	-.05	.05	.05	.08	.10	.10	.00	-.07	.06	.07
43	.05	.07	.10	-.06	.02	.09	-.08	.24	.21	.20	.03	-.14	.03	.07
44	.04	.04	.05	.10	.00	.04	.08	.23	.19	.22	.04	-.08	.11	.03
45	.02	.04	.03	.09	.05	.01	.11	.17	.22	.19	-.01	-.18	.19	.03
46	.04	.03	.06	.05	-.06	.04	-.07	.12	.15	.14	.02	-.16	.15	.09
47	-.02	.06	.14	.03	.04	.01	-.11	.14	.15	.16	.02	-.12	.08	-.02
48	.05	.06	.12	.00	.07	.09	-.12	.08	.13	.11	.04	-.14	.13	.01
49	.00	.06	.11	.04	.10	.01	-.08	.09	.17	.14	.00	-.19	.16	.06
50	-.03	.01	.01	.04	.02	-.02	.07	-.04	-.09	-.04	-.06	.03	-.01	-.08
51	.08	.03	.01	.00	.04	.02	.05	-.06	-.14	.07	.01	.10	-.05	-.06
52	.08	-.01	.05	.01	.05	.00	.06	-.11	-.13	-.10	.02	.06	-.02	-.11
53	.08	-.03	.06	-.02	.03	.02	.08	-.03	-.05	.00	-.04	.04	-.05	-.09
54	.05	.00	.04	-.02	.01	-.06	.03	-.08	-.14	-.09	-.04	.00	.00	-.01
55	.03	-.05	.06	.02	.05	.04	.02	.11	-.13	-.12	-.02	.08	.01	-.09
56	.01	.05	-.01	.05	.08	-.02	.16	-.02	-.08	-.03	-.05	.01	.01	-.02
57	.01	.09	-.04	.06	.07	.00	.15	-.03	-.09	-.06	-.08	.06	-.05	-.04
58	.03	.07	-.01	.06	.05	-.04	.15	-.02	-.08	-.07	-.04	.06	-.02	-.06
59	.02	.09	.07	.07	.03	.03	.15	.02	-.04	-.02	-.04	.08	.04	-.01
60	.00	.11	-.01	.05	.02	-.01	.18	.01	-.03	.01	-.03	.04	-.01	-.04
61	.00	.06	.03	.04	.01	.00	.13	.00	-.08	-.03	-.05	.05	.02	-.07
62	.06	.13	.00	.05	.03	.00	.13	-.02	-.06	.04	-.02	.06	.00	-.06
63	.05	-.03	.01	.06	.10	.03	.10	.01	-.08	-.04	-.03	.03	.05	-.03
64	.02	-.04	.02	.11	.11	-.04	.11	-.07	-.04	.07	-.06	.03	.07	-.04
65	.00	.04	-.02	.05	.00	-.03	.01	.02	-.06	.01	-.07	-.03	.06	.01
66	.02	-.01	.03	.08	.04	.00	.08	-.03	-.06	-.05	-.07	.06	.05	-.07
67	.01	-.04	.04	.06	.03	.00	.14	-.08	-.09	-.10	-.04	.07	.00	-.06
68	-.03	-.02	.05	.02	.11	.02	.10	.02	-.02	.02	-.05	-.04	.10	-.02

3.2 Kanoničke korelacije

Korjenovi kanoničke jednadžbe (tj. kvadrati koeficijena kanoničke korelacije), koeficijenti kanoničke korelacije i test hipoteza da su korjenovi u populaciji jednaki nuli štampani su u tablici 5.

Prema strogom statističkom kriteriju važno je 7 korjenova kanoničke jednadžbe. Međutim, vjerojatnost da su osmi i deveti korijen u populaciji jednaki nuli tek je neznatno veća od 0.01 (ne iznosi niti 0.02), pa bi njihovo odbacivanje prema do sada uobičajenom rigoroznom statističkom kriteriju uzrokovalo zapravo odbacivanje važnih informacija za objašnjenje relacija psihičkih i socijalnih karakteristika maloljetnih delinkvenata.

Ukoliko se deseti kanonički korijen uzme u obzir pri eksplikaciji relacija kognitivnih i konativnih varijabli i socioloških karakteristika, bila bi učinjena pogreška od 0.043, ali niti

tako velika pogreška ne opravdava odbacivanje informacija koje imaju šansu da se pojave u 95% slučajeva.

Prva kanonička korelacija iznosi .77. Tako velika veza psihičkih osobina ispitanika i karakteristika socijalne okoline u kojoj žive ne začuđuje s obzirom na dosadašnja istraživanja i na »pokrivenost« psihološkog prostora i količinu i opseg socioloških informacija. Jedino je taj podatak donekle neobičan s obzirom na veoma veliku grešku koja se veže uz sociološke mjerne instrumente.

Količina zajedničke varijance dvaju sistema varijabli pada gotovo na polovicu nakon ekstrakcije prve kanoničke dimenzije oba prostora (od 60% na 35%) da bi zadržala gotovo istu vrijednost, uz minimalni pad od korijena do korijena, sve do osme kanoničke dimenzije. Osmi, deveti i deseti korijen padaju ispod .30, ali i taj pad nije tolik da bi se korjenovi međusobno razlikovali za više od 0.03.

Tablica

KORJENOV I KANON IČKE JEDNADŽBE,
KANON IČKE KARELAC IJE I BARTLETT OVI
TEST OVI ZNAČAJNOST I

	λ	ρ	P
1	.5989	.77	.0000
2	.3544	.59	.0000
3	.3492	.59	.0000
4	.3315	.57	.0001
5	.3208	.56	.0002
6	.3078	.55	.0004
7	.3060	.55	.0003
8	.2559	.50	.0140
9	.2614	.51	.0063
10	.2322	.48	.0427

3.3 Kanoničke dimenzije

Korelacije između psiholoških varijabli i kanoničkih dimenzija tiskane su u tablici 6, a korelacije između socioloških varijabli i kanoničkih dimenzija u tablici 7.

Vektori koeficijena sudjelovanja psiholoških, odnosno socioloških va-

rijabli nisu štampani u ovom radu. Oni mogu poslužiti za određivanje položaja ispitanika na kanoničkim dimenzijama. Materijal se može vidjeti u Institutu za kineziologiju Fakulteta za fizičku kulturu u Zagrebu.

Korelacija između prvog para kanoničkih faktora, odnosno između sku-

pa psiholoških i skupa socioloških varijabli iznosi .77. Tako visoka veza psihološkog i sociološkog područja traži bar pokušaj objašnjenja, jer se o mogućim uzrocima tako visoke korelacije u ovom istraživanju može nešto reći samo na razini hipoteza.

Prvi je kanonički faktor u prostoru psiholoških varijabli definiran pozitivno svim kognitivnim testovima izuzev labirint iz Revidirane serije beta, te subtestovima za procjenu ego snage, surgencije i superego snage iz Cattellova upitnika 16 PF i ekstraverzijom iz Eysenckova upitnika MPI. Taj faktor definiraju još i testovi anksioznosti, fobičnosti, depresivnosti, inhibitorne, ekscitatorne i motorne konverzije, gastrointestinalne konverzije, hipohondrije, shizoidnosti i paranoidnosti iz baterije 18 PF

i skala BESK s negativnim projekcijama osrednje veličine, te subtestovi za procjenu premsije i osjećaja krivnje iz Cattellova upitnika s vrlo malenim negativnim projekcijama.

U prostoru socioloških dimenzija prvi kanonički faktor ponajviše je definiran pozitivno obrazovnom razinom delinkventa, te obrazovnom razinom njegova oca i kulturnom razinom mikrosredine, a nešto manje mogućnostima školovanja i profesionalnom razinom delinkventa.

Positivne, nešto niže projekcije na taj faktor imaju varijable koje označuju bilo koji oblik pomoći socijalnih institucija maloljetniku.

Negativna projekcija varijable br. 32 na tu kanoničku dimenziju označuje prisutnost devijantnih grupa u maloljetnikovoj socijalnoj sredini.

Tablica 6

KORELACIJE KOGNITIVNIH I KONATIVNIH VARIJABLI S KANONIČKIM DIMENZIJAMA

varijabla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	.57	.08	-.01	.06	.00	-.06	.00	.08	-.03	.02
2	.56	.20	.07	.15	.04	-.03	.07	.10	.09	-.05
3	.48	.07	.01	.01	.19	.04	.09	.06	-.11	.06
4	.65	-.07	-.14	.00	.01	-.05	-.09	.02	-.03	.02
5	.56	-.09	-.08	.09	-.02	.09	.01	.02	-.04	.07
6	.61	-.01	-.08	.17	.05	-.11	.01	.01	-.09	.19
7	.55	.15	-.03	.17	.19	-.20	.20	.02	-.01	-.14
8	.58	.20	-.08	-.26	.17	.02	.06	.02	-.09	.07
9	-.01	-.10	.06	.05	.19	-.12	.16	-.16	.03	.16
10	-.08	.01	.03	-.25	.04	.04	-.01	-.31	-.07	.06
11	-.13	-.24	.06	0.1	-.22	.10	.02	.04	-.02	.09
12	-.13	.32	.11	-.04	-.17	.09	-.20	-.19	-.12	.05
13	.18	.14	-.07	.07	.04	-.04	-.09	.26	.14	-.05
14	.65	.06	-.05	.17	-.02	.02	.00	.02	-.08	.04
15	.69	-.08	.07	-.03	.12	-.07	-.05	.10	.13	-.06
16	.49	.06	.05	.24	-.02	-.06	.09	.13	-.09	.09
17	.54	-.08	-.03	.09	.03	.10	.02	.04	-.01	.06
18	.26	.41	.15	.04	-.17	.02	-.08	.12	-.02	-.08
19	.57	.11	.02	.04	.01	-.01	-.10	.02	-.15	.00
20	.45	-.07	.26	.06	-.05	-.02	-.15	.04	-.12	-.15
21	.48	-.02	.03	.05	.02	.10	-.09	.06	-.01	.03
22	.51	-.04	.03	-.01	-.17	.03	-.23	.17	.05	-.07
23	.42	-.11	-.01	.09	.11	.00	.02	.07	-.12	.05
24	-.30	.01	.04	.23	.13	-.22	.18	-.35	-.26	.00
25	-.01	-.06	-.21	.00	.00	-.07	-.01	-.06	-.21	.04
26	.37	-.14	-.12	-.12	-.01	.09	-.03	-.25	-.15	.19
27	.19	-.10	-.14	.07	-.03	.09	.03	.27	.09	-.10
28	-.05	.15	.11	.06	.03	-.01	-.06	.21	.24	-.10

varijabla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
29	.24	.12	-.01	-.04	-.12	.08	-.18	.17	-.01	-.15
30	.31	-.18	-.23	-.20	.06	.29	-.19	-.03	-.05	.07
31	.16	-.05	-.17	-.18	.08	-.01	-.09	.28	.09	-.25
32	-.17	.07	.04	-.05	.07	.17	-.08	.15	.12	-.06
33	-.08	.17	.04	.15	.09	.18	.09	.09	.11	.22
34	-.09	.03	.06	.08	-.15	.11	.02	.06	.08	-.41
35	-.01	.07	.06	-.11	-.16	.27	-.13	.03	.01	.06
36	-.14	.04	.09	-.01	-.01	.01	.04	-.11	-.07	-.13
37	-.01	.00	.15	-.02	.09	-.02	.00	.17	.14	-.09
38	-.06	.05	.06	.12	-.08	.07	-.11	-.11	.11	.06
39	.06	-.14	-.13	-.19	-.13	.16	-.22	-.10	-.14	.20
40	-.04	.14	.14	.14	.07	-.02	-.04	-.23	-.13	-.07
41	.47	.02	-.01	.18	.04	-.05	.01	-.03	-.17	.06
42	.47	-.18	-.14	.08	-.10	.14	-.09	.19	-.05	.09
43	.43	-.15	-.05	-.03	.07	.16	.00	-.16	-.22	.12
44	.61	.14	.01	.03	.11	.11	.13	.01	-.05	-.01
45	.74	.12	.03	-.02	.04	-.10	-.05	-.04	-.05	-.05
46	.61	.01	.06	.02	-.01	.02	-.06	.16	.02	.03
47	.58	.11	-.09	.04	.08	-.07	.09	.07	-.09	-.05
48	.51	.15	.06	.04	.26	-.10	.05	.07	-.08	-.03
49	.59	.05	.02	.03	.06	-.22	-.07	.15	-.06	-.01
50	-.18	.18	.16	-.07	-.05	-.03	-.03	-.24	-.09	.02
51	-.28	.15	.21	-.09	.04	-.05	.13	-.12	.05	.07
52	-.23	.26	.15	-.12	-.04	-.03	-.07	-.12	-.02	.03
53	-.21	.21	.14	-.11	-.04	-.04	.05	-.28	-.14	-.04
54	-.14	.12	.21	-.11	-.01	-.06	.08	-.03	.08	-.06
55	-.29	.27	.13	-.05	-.05	-.04	-.95	-.11	.00	.06
56	-.25	.22	.23	-.10	-.14	.07	-.10	-.16	-.17	.07
57	-.27	.16	.22	-.16	-.14	.05	-.05	-.12	-.14	.04
58	-.27	.20	.17	-.21	-.26	.20	-.25	-.11	-.08	.05
59	-.18	.26	.18	-.15	-.13	.18	-.12	-.13	.03	.15
60	-.25	.19	.10	-.20	-.16	.17	-.12	-.11	-.08	.20
61	-.22	.17	.14	-.16	-.22	.24	-.22	-.14	-.01	.13
62	-.22	.16	-.02	-.21	-.11	.12	-.06	-.07	.06	.13
63	-.13	.25	.32	-.19	.03	.01	-.04	-.08	-.13	.12
64	-.19	.22	.16	-.01	.01	-.10	-.09	.03	0.3	.01
65	.07	.08	.08	.04	.02	-.09	.03	.00	.00	-.05
66	-.22	.20	.17	.02	-.05	.01	-.04	-.13	.01	.00
67	-.33	.20	.03	-.06	-.03	.04	-.04	-.08	.00	-.33
68	.01	.27	.21	-.05	.06	-.13	.16	-.11	-.04	.07

Tablica 7

KORELACIJE SOCIOLOŠKIH VARIJABLI S KANONIČKIM DIMENZIJAMA

varijabla	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	.08	-.42	-.10	-.19	-.10	.30	-.36	.10	.08	.25
2	.27	-.15	-.03	-.07	.16	-.06	.23	-.01	.01	.06
3	.42	.18	.05	.18	-.06	-.10	.08	.19	.26	-.24
4	.79	-.01	-.05	-.32	-.08	.18	-.14	.04	-.12	.20
5	-.04	.24	.34	.19	.03	-.10	-.06	-.21	-.29	.39
6	.07	.15	.10	.22	.29	-.20	.43	-.09	-.12	.00
7	-.16	-.12	-.09	.05	.05	.02	-.13	.04	-.17	.00
8	.59	.13	.13	.24	.02	-.17	.11	.34	.18	-.17
9	.38	.11	.12	.05	.35	-.28	.47	.02	.25	-.04
10	.28	-.05	-.18	.27	.06	.08	.20	.32	.25	.11
11	.52	-.07	.05	.17	.07	-.18	.14	.16	.23	.06
12	.28	-.04	-.04	-.08	-.10	.11	-.39	-.02	-.08	-.18

13	.32	-.05	.25	.04	.16	-.05	.37	.20	.12	-.30
14	.21	-.08	.25	-.14	-.05	.05	.18	.08	.23	-.19
15	.22	-.06	.15	-.11	.35	-.14	.21	.14	.17	-.01
16	.26	.13	-.05	.21	.12	-.04	.19	.43	.25	-.24
17	.07	.01	-.19	.33	-.14	.29	-.04	-.18	-.23	-.11
18	-.03	-.07	-.01	.18	-.02	.21	-.07	.00	-.08	-.24
19	.11	-.23	.12	.19	.21	-.01	-.07	.00	-.02	-.05
20	.15	.05	.20	.01	.19	.00	.05	.04	-.03	-.05
21	-.05	.29	-.06	.01	.22	-.20	.06	-.02	-.10	.01
22	-.09	.15	-.25	.21	-.05	-.16	-.02	.22	.07	.09
23	.20	.41	-.11	-.07	.24	-.09	.11	-.06	.13	-.02
24	-.01	.10	.19	-.03	.08	-.03	-.05	.12	.20	.09
25	.02	.27	.32	.00	.28	-.31	.19	.06	-.17	.14
26	.06	.17	.15	.12	.27	-.03	.33	.09	.06	-.07
27	-.22	.42	.09	-.18	-.18	.14	-.12	.03	-.16	.16
28	.38	-.09	.11	-.02	.05	.24	.10	-.40	-.18	.15
29	.40	-.06	-.11	.16	.08	-.06	.16	-.41	-.15	.06
30	.39	-.04	.05	.06	.05	.05	.19	-.38	-.07	.19
31	-.01	.17	-.06	-.41	.00	.22	-.12	.28	.22	.03
32	-.27	.04	.02	.05	.09	.09	.02	.18	.27	-.06
33	.26	-.30	.35	.24	-.09	-.02	-.04	.07	.24	.12
34	.09	-.36	.14	.24	-.04	-.14	.17	-.06	-.07	.39

Prema tome u osnovi veze varijabli iz sistema psiholoških i socioloških karakteristika s prvim kanoničkim faktorom nalaze se mehanizmi o kojima ovisi efikasnost kognitivnih funkcija. Pri tom je efikasnost određena ne samo povoljnom konativnom strukturom nego i egzogenim činiocima u kojima pojedinac živi, a vrlo vjerojatno i njihovom interakcijom.

Konativne karakteristike, koje predstavljaju izraz usklađenosti procesa ekscitacije i inhibicije, ali koje ovise i o razini ekscitacije i inhibicije centralnog dijela živčanog sistema, predstavljaju filtre za realizaciju mogućih kognitivnih sposobnosti. Zbog toga će manifestacija kognitivnih sposobnosti s individualnog stanovišta biti maksimalna jedino onda ukoliko je struktura ličnosti optimalna. Premda ta struktura vjerojatno nije jednaka za sve razine funkcioniranja kognitivnih sposobnosti, može se pretpostaviti da prevladavanje procesa ekscitacije na procesima inhibicije kao i njihova koorganizirana djeluje facilitatorno.

Premda postoji neka simetričnost veze socioloških i psiholoških karakteristika i to posebno između nekih varijabli (npr. kognitivni testovi i broj završenih razreda ispitanika), tu vezu ponajprije treba promatrati u smjeru mogućih utjecaja socioloških dimenzija na neku psihološku karakteristiku. Opravdanje za takav pristup predstavlja činjenica da se psihološki subsistem odnosi na maloljetnika, a sociološki subsistem na njegovu socijalnu mikro i makro okolinu. Vrlo je malo vjerojatno da bi psihička karakteristika ispitanika mogla izravno odrediti socijalni status njegove porodice, a pogotovo ne bi mogla utjecati na uvjete šire društvene okoline u kojoj maloljetnik živi.

Među mogućim činiocima usmjerenja razvoja individualnih karakteristika predominantno značenje ima mikrosocijalna sredina i to tim više što je riječ o ranijoj fazi razvoja. Ta sredina može djelovati tako da zbog raznovrsnih podražaja, zdrave emocionalne sredine, kao i osiguranja optimalnih osnovnih uvjeta života pos-

pješi razvoj sposobnosti i osobina za koje je individua latentno sposobna. Naravno, osim takvoga facilitarnog djelovanja okolina može djelovati i inhibitorno. Posebno značenje u razmatranju problema razvoja ima činjenica da se u toku razvoja individua odnosi aktivno, tj. da stupanj njene interakcije sa socijalnom okolinom ovisi o već razvijenim sposobnostima i osobama. Tako će vjerojatnost da netko iskoristi povoljne utjecaje okoline biti to veća što se razina funkcija nalazi na višoj razini.

Količina za razvoj uspješnih podražaja koju emitira okolina u znatnim je i pozitivnim relacijama s profesionalno-edukativnom razinom i socio-ekonomskim statusom porodice. Spoznaje o mogućim načinima djelovanja kao i materijalna mogućnost da se takve spoznaje primjenjuju, rezultiraju u stvaranju povoljnih uvjeta razvoja. Osim što će bolji uvjeti života efikasno djelovati na razvoj sposobnosti i osobina ličnosti, oni će osigurati i takve uvjete u kojima će pojedinac ne samo dalje razvijati svoje sposobnosti nego imati i mogućnost da izbori vlatiti status jednak ili veći od onog koji je imao njegov otac. Na taj će način individua izboriti status u kojem će još uspješnije iskoristiti svoje sposobnosti.

Uz to bolje mogućnosti za pružanje efikasnih podražaja praćene su i većom vjerojatnošću da društvo intervenira kako bi još više optimaliziralo uvjete razvoja. Premda je takav rezultat u određenom neskkladu s očekivanom društveno funkcijom socijalnih institucija po kojoj bi one pomoć ponajprije trebale pružiti onima kojima je neophodna, za tu je pojavu moguće naći objašnjenje. Povišeni socio-ekonomski status povezan je ne samo s boljom informiranošću o postojanju takvih službi nego i s većom mogućnošću utjecaja na odluke tih službi.

Optimalni uvjeti socijalne makro i mikro sredine na taj način rezultiraju u povišenju kako stupnja manifestiranih kognitivnih sposobnosti tako i u sprečavanju razvoja nepovoljnih konativnih funkcija čime je omogućeno još uspješnije funkcioniranje kognitivnih sposobnosti.

Kanoničkoj korelaciji pridonosi i podatak o postojanju devijantnih grupa u kraju u kojem maloljetnik živi. Moguće je da prisutnost devijantnih grupa u okolini u kojoj živi maloljetnik, uz neke druge faktore koji nisu bili predmet ovog istraživanja, objašnjava njegovo devijantno ponašanje usprkos relativno povoljnoj strukturi sinitaliteta.

Korelacija između drugog para kanoničkih faktora iznosi .59, što znači da psihološki i sociološki prostor maloljetnika definiran tim fktorima ima 35% zajedničke varijance.

U psihološkom subprostoru taj je kanonički faktor definiran nešto većom pozitivnom projekcijom kognitivnog subtesta »labirint« iz revidirane serije beta, malom negativnom projekcijom skale konzervativizma, te nešto nižim podjednakim pozitivnim projekcijama gotovo svih patoloških konativnih skala, a posebice neurotizmom iz baterije MPI H. J. Eysencka, opsesivnošću, kardiovaskularnom konverzijom i agresivnošću iz baterije 18 PF K. Momirovića i skalom sugestibiliteta V. Kovačevića. Vrlo niske pozitivne projekcije na taj faktor imaju i skala dominacije i skala premisije iz Cattellove baterije 16 PF.

U sociološkom subprostoru drugi je kanonički faktor određen negativnom projekcijom dobi maloljetnika, sudjelovanjem porodice u deliktima ispitanika i nepostojanjem religioznih organizacija u kraju u kojem maloljetnik živi, te fizičkim kažnjavanjem i uvjeravanjem i savjetovanjem malo-

ljetnika, kao i intervencijama centra za socijalni rad.

Očito je riječ o mlađim osobama s lakše izraženim živčanim smetnjama puberteta, koje se očituje u pobuni protiv vrijednosnog sistema porodice, a i šire društvene sredine. Za to su razdoblje razvoja karakteristične anksiozne reakcije opsesivno-kompulzivnog tipa i, najčešće, konverzivne reakcije kardiovaskularnog sistema, zatim jače izražen disocijativni sindrom i stenični sindrom manifestiran, naravno, najviše impulzivnim reakcijama. Toj slici pridonosi i zatvaranje u vlastiti imaginarni, najčešće sentimentalni, svijet predodžbi, koji često simuliraju sadržaji sentimentalno-avanturističkog značaja, karakteristični za neka od sredstava masovne kulture. Sredstva masovne kulture često nude društveno negativne uzore, što uz tako nepovoljnu konativnu strukturu uvjetuje pojavu društveno neprihvatljivih uzoraka ponašanja.

Kako su te osobe uz to izrazito podložne bilo kojim vanjskim utjecajima, a kako u njihovoj porodici postoje devijantni oblici ponašanja, vjerojatnost da prihvate takve uzorke ponašanja, povećana je.

Premda u široj okolini maloljetnika tih karakteristika postoje mogućnosti razvijanja društvenih aktivnosti omladine, čini se da samo postojanje tih institucionaliziranih oblika iskoristavanja slobodnog vremena ne pridonosi bitno korigiranju asocijalnih modela ponašanja. Vjerojatni uzroci tom stanju mogu se naći u činjenici da ponuđeni sadržaji nisu adekvatni psihičkim karakteristikama tog doba života. Na osnovi učinjenih analiza ne može se zaključiti da li i u kojoj mjeri mjesta za okupljanje omladine pridonose usvajanju devijantnih oblika ponašanja.

Iako bi prema svojim intelektualnim sposobnostima mogli udovoljavati formalnim zahtjevima škole, pri-

hvaćeni uzorci ponašanja tih maloljetnika otežavaju njihovu prilagodbu standardima ponašanja tih institucija. Rezultat toga povećana je institucionalna mobilnost maloljetnika.

Podatak o nepostojanju vjerskih organizacija u maloljetnikovu kraju i istovremeno o postojanju centra za socijalni rad (vidljivo iz varijable — intervencije centra za socijalni rad), može se tumačiti na više nejednako, s obzirom na količinu informacija, prihvatljivih načina. Moguće je da druga kanonička varijabla dijeli uzorak maloljetnika na one u čijem kraju postoji centar za socijalni rad uz istovremeno nepostojanje vjerskih organizacija i one u čijem kraju postoje vjerske organizacije, a ne postoji centar za socijalni rad. Isto je tako vjerojatno da su to krajevi različitih makrosocijalnih obilježja, pa su visoke projekcije tih dviju varijabli prije svega rezultat pristranog uzorka obilježja, a ne možda njihova realnog značaja.

Premda nešto manje vjerojatno ipak su moguće i hipoteze: 1. da sadržaji rada u vjerskim organizacijama pridonose smanjivanju delinkventnih uzoraka ponašanja ili 2. da je izbor mjesta u kojem će se vršiti religiozna aktivnost određen neinstitucionaliziranim oblicima društvene pomoći omladini.

Međutim, kako se samo iz podatka o postojanju vjerske organizacije ne može zaključiti u kojoj mjeri je ta organizacija mogla utjecati na stvaranje vrijednosnog sustava protivnog devijantnim uzorcima ponašanja, a kako i ne postoje podaci o svim obilježjima makrosredina s kojima je postojanje vjerskih organizacija povezano, to se doprinos podatka o postojanju vjerskih organizacija toj kanoničkoj varijabli ne može potprno objasniti.

Korelacija trećeg para kanoničkih faktora također iznosi .59. Premda ve-

ličina tog koeficijenta pokazuje ne mali dio zajedničkog kovarijabiliteta sustistema psiholoških karakteristika i sustistema socioloških obilježja, u psihološkom je prostoru ta varijabla definirana relativno slabim projekcijama.

Uz prosječnu inteligenciju, u psihološkom je polju ta dimenzija definirana nešto višim stupnjem gotovo svih patoloških konativnih faktora. Nešto više nego s ostalim patološkim reakcijama, taj dimenzija karakterizirana reakcijama konverzivnog tipa, ali i povišenom osjetljivošću i fobičnošću s kojima je vjerojatno u vezi i nepovjerenje prema okolini, uzdržljivost i prevladavanje hladnih emocionalnih reakcija kao i skeptičnost i rigidnost. Tim reakcijama čini se da posebno pogoduje još nezavršeno ili pogrešno usmjereno uvjetovanje na one socijalne podražaje koji potiču na usvajanje moralnih i etičkih normi makrosredine i loša organiziranost sistema samokontrole, koja se očituje u slaboj integriranosti biotičkih i socijalnih motiva. Premda je ta dimenzija u prostoru psiholoških varijabli u prvom redu okarakterizirana prevladavanjem procesa inhibicije nad procesima ekscitacije, takva struktura čini se da pogoduje impulsivnim reakcijama, koje u konstelaciji ostalih karakteristika ličnosti pri objašnjenju te dimenzije više pokazuju na slabu mogućnost odgađanja reakcija nego na višu razinu ekscitacije.

U prostoru socioloških karakteristika treća je kanonička varijabla ponajprije definirana fluktuacijom maloljetnika na poslu, odnosno u školi. Kako često mijenjanje radne organizacije ili škole (što je vjerojatnije s obzirom da je riječ uglavnom o mlađim maloljetnicima) nije povezivano s teritorijalnom mobilnošću niti maloljetnika niti njegove porodice, može se pretpostaviti da se maloljetnik ne uspijeva prilagoditi sredini u kojoj

obavlja profesionalnu djelatnost. Premda maloljetnik živi s roditeljima čiji je socio-ekonomski status nizak, a da je istovremeno otac višeg pedagoško-edukativnog statusa, taj nesklad formalnog i stvarnog statusa oca čini se da ne narušava harmonične odnose unutar primarnoj grupi. Da je to samo prividno kohezivna porodica, odnosno takva porodica koja vodi brigu isključivo o izvana primjetljivim znakovima te kohezije, može se zaključiti na osnovi podatka o stavu porodice prema delinkventnom ponašanju i podataka o mjerama za korigiranje takvog ponašanja. Premda u osnovi roditelji imaju negativan stav prema delinkventnom ponašanju, način na koji oni pokušavaju popraviti aberantno ponašanje ne samo da otežava formiranje superego strukture nego i rezultira u nesigurnom ponašanju maloljetnika, čime je bitno smanjena mogućnost da se maloljetnik afirmira bilo na društvenom bilo na individualnom planu. Tako će roditelji u svojim intervencijama povodom maloljetnikova asocijalnog ponašanja kao model za korekciju takvog ponašanja ponajprije primjenjivati metode frustriranja društvenih pa čak i biotičkih motiva, pri čemu gotovo da i neće biti verbalnih kontakata s maloljetnikom.

Resocijalizacija tog maloljetnika vjerojatno bi bila olakšana njegovim uključivanjem u druge aktivnosti, zašto postoje i realni objektivni uvjeti u kraju u kojem maloljetnik živi. Resocijalizaciji svakako pogoduje i nizak stupanj kriminaliteta u tom kraju. Međutim, vjerojatnost efikasne resocijalizacije maloljetnika s takvim obilježjima donekle je smanjena činjenicom što primarna grupa ne primjenjuje, za tu svrhu optimalne, pedagoške postupke, a da ujedno svojim vanjskim karakteristikama ne nameće potrebu društvenim institucijama da one preuzmu ulogu mikrosoci-

jalne okoline. Međutim, na osnovi podatka da društvo ne vrši znatnije intervencije u pedagoškom procesu namijenjenom resocijalizaciji maloljetnika unatoč vjerojatnom neuspjehu mjera koje poduzima primarna grupa, može se pretpostaviti da je riječ o blažim, a time i teže uočljivim, oblicima delinkventnog ponašanja.

Premda četvrta kanonička varijabla izolirana u prostoru kognitivnih i konativnih karakteristika ima relativno visoku korelaciju, s obzirom na redosljed i veličinu prva tri kanonička koeficijenta, s četvrtom kanoničkom dimenzijom izoliranom u prostoru socioloških varijabli, njena je interpretacija nesigurna zbog toga što je izuzetno slabo determinirana primijenjenim instrumentima za procjenu kognitivnih i konativnih faktora.

Očito je da je riječ o dimenziji determiniranoj pod prosječnom razinom patoloških konativnih faktora, posebno onih iz konverzivne grupe i iznadprosječnom inteligencijom edukacijskog tipa. Međutim, ta je latentna dimenzija, čini se, determinirana blagim poremećajima nekih drugih regulativnih mehanizama, posebno onih koji su odgovorni za formiranje etičkih stavova. To unatoč natprosječnoj introverziji koja redovito pogoduje formiranju takvih stavova, možda zbog povišene ergičke tenzije koja izaziva smetnje u mehanizmima za regulaciju i kontrolu, koji međutim nisu izrazito psihološkog tipa.

Unatoč natprosječnom socijalno-ekonomskom statusu porodica osnovanom, čini se, na natprosječnoj nabrazbi oca, konfiguracija te dimenzije proizvodi loš školski uspjeh bez obzira na to što su mogućnosti školovanja i zaposlenja dobre, kulturna razina porodice povoljna, a sama porodica cjelovita. Djelomice se to može pripisati teritorijalnoj mobilnosti porodice, pa otuda i teritorijalnoj

mobilnosti maloljetnika, koja je dospjela u areale s visokom stopom kriminaliteta, što je vjerojatno bio dominantan faktor koji je uvjetovao razvoj asocijalnih modela ponašanja, unatoč izvjesnim nastojanjima roditelja da spriječe delinkventnu aktivnost maloljetnika.

Čini se da je djelovanje kriminogenih uzora bilo odlučno zbog nedovoljne formiranosti kontrolnih mehanizama, a može se pretpostaviti čak da je do određenih poremećaja u formiranju superega moglo doći baš zbog neadekvatne sredine i stresa izazvanog preseljenjem u urbane aglomeracije, gdje ne samo velika stopa kriminaliteta već i određeni stupanj anomalije, može kod maloljetnika izazvati neadekvatne pokušaje da zadovolji potrebu za afirmacijom. U suštini je, vjerojatno, ipak riječ o površnim promjenama i prihvatljivije je kako je delinkventna aktivnost maloljetnika koji su reprezentanti takovih konfiguracija pretežno situacijske naravi.

Unatoč relativnoj velikoj korelaciji s petom kanoničkom dimenzijom sociološkog prostora, peta je kanonička dimenzija psihološkog prostora relativno slabo definirana primijenjenim psihološkim instrumentima. Ipak se može uočiti odsutnost konverzivnih simptoma i povišena inteligencija kristaliziranog tipa uz ispodprosječnu inteligenciju fluidnog tipa. Zanimljivo je da su korelacije gotovo svih skala za procjenu patoloških konativnih faktora (izuzev skala za procjenu steničnog sindroma) negativnog predznaka. Međutim, sve te korelacije pokazuju da ne postoji veza između patoloških konativnih faktora i pete kanoničke dimenzije osim u slučaju primarnih faktora konverzivnog sindroma.

Iako se uz autoritarijarne stavove javljaju i progresivni socijalni stavovi, kako ih mjeri skala konzervativizma, politički konzervativizam mjeran

skalom BESK pokazuje izyjesnu mentalnu rigidnost takvih osoba.

U prostoru Cattellovih primarnih normalnih konativnih faktora ličnost tih maloljetnih delinkvenata određena je negativnim projekcijama skala surgencije, autije, fitmije i samodominacije. To su prema tome osobe depresivnog, pesimističkog raspoloženja, dosadne i flegmatične, često u svom ponašanju ograničene navikama, rigidne, kako ih definira negativni pol primarnog Cattellova faktora surgencije; konvencionalne i okrenute praktičnim stvarima, bez sposobnosti imaginacije, kako ih definira negativni pol Cattellova faktora autije. Društvena nespretnost usprkos pažljivom pristupu ljudima i nesposobnost kontrole vlastitog ponašanja također karakteriziraju petu kanoničku dimenziju u prostoru ličnosti maloljetnih delinkvenata.

U prostoru socioloških karakteristika peta je kanonička dimenzija određena pretežno strukturom primarne grupe i njenim odnosima prema maloljetniku. To su cjelovite, brojčano veće porodice, karakterizirane odsutnošću sociopatoloških pojava i nedelinkventnim ponašanjem njenih članova. Ponašanje jedinoga delinkventnog člana porodice ne nailazi na opravdavanje, već nasuprot na kažnjavanje frustracijom društvenih motiva i fizičko kažnjavanje. Pokušaji popravljanja maloljetnikova ponašanja javljaju se i u obliku udruživanja i savjetovanja i uključivanja maloljetnika u druge aktivnosti, a posebice samim nadzorom porodice nad maloljetnikom.

Vjerojatno zbog povoljne mikrosocijalne sredine u kojoj maloljetnik živi, intervencije centra za socijalni rad imaju negativnu projekciju na petu kanoničku dimenziju.

Nešto manje taj faktor određuje položaj maloljetnika u institucionalnom sustavu. Riječ je o mlađim maloljetnicima relativno više profe-

sionalne razine, najvjerojatnije o učenicima srednjih škola.

Vrlo je vjerojatno da je riječ o maloljetnicima čija je konativna struktura takva da bitno ne odudara od konativnih karakteristika njihovih vršnjaka. Za tu činjenicu većinom je zaslužna povoljna mikrosocijalna klima u kojoj žive. Kako kod mlađih osoba općenito nije završeno formiranje inhibitornih mehanizama potrebnih za kontrolu ponašanja, tj. razvoj samodominacije, tako je i kod tih maloljetnika kao posljedica tog fenomena uočljivo određeno društveno nespretno ponašanje. Ti maloljetnici čak i u slučajevima kad čine djela koja ne odstupaju znatnije od standarda društvenog ponašanja, to rade na takav način da su ne samo uočljivi nego da su za takva djela najčešće i kažnjavani. Čini se da te smetnje uočuje njihova porodica, ali mjere koje ona poduzima čini se da nisu potpuno efikasne i da ni neće biti efikasne sve do časa stabiliziranja njihovih konativnih karakteristika.

Zbog odsutnosti patoloških oblika reagiranja i izrazito povoljne strukture primarne grupe prognoza budućeg ponašanja tih maloljetnika s obzirom na vršenje krivičnih djela relativno je dobra.

Slično četvrtoj i petoj i šesta je kanonička varijabla vrlo slabo definirana u prostoru kognitivnih i konativnih varijabli. Ipak njena nesumnjivo značajna i ne mala korelacija s šestom kanoničkom dimenzijom, izoliranom u prostoru socioloških karakteristika, opravdava pokušaje njezine interpretacije. U sociološkom prostoru šesta je kanonička dimenzija očito determinirana nemoću mobilnih porodica da ostvare efikasan nadzor nad ponašanjem djeteta, to pogotovo zato što je riječ o već odraslim maloljetnicima i zbog toga što je cjelovitost takvih porodica poremećena, a kulturna razina niska zbog

slabe očeve naobrazbe. Takve porodice ne uspijevaju kontrolirati niti na indirektan način uključiti maloljetnika u druge aktivnosti, pa iako društvo čini određene pokušaje da pomogne resocijalizaciju maloljetnika, olakšanu utoliko što je riječ o onima koji žive u arealima s ispodprosječnom stopom kriminaliteta, uspjeh očito nije osobit jer nešto veći stupanj neobrazbe posljedica je jednostavno toga što su takvi ispitanici u prosjeku nešto stariji od ostalih.

Takva sredina čini se nije nepovoljna za formiranje nekih socijalnih stavova jer je očito riječ o maloljetnicima koji formiraju superego strukturu bez nepovoljnih popratnih pojava koje se očituju u rigidnosti i konformizmu. Neprilike, čini se, potječu iz konverzivnih, reakcijskih mehanizama, povezanih na žalost s iznadprosječnom fitnijom koja, bez obzira na neoštećene procese samokontrole, izaziva nesklad između prihvaćenih i realiziranih stavova. To je teško pripisati poremećaju intelektualnih funkcija jer je kognitivna struktura zapravo prosječna s nešto inferiornijim faktorom simboličkog rezoniranja i nešto superiornijim faktorom edukacije. Možda je upravo nerazmjer između potencijalne i realizirane inteligencije djelomice odgovoran za teškoće adaptacije, jer je sasvim vjerojatno da one intelektualne funkcije koje se razvijaju pod utjecajem sredine imaju odlučnije djelovanje na socijalno ponašanje.

Čini se da je pretežni dio varijance kognitivnih i konativnih mjernih instrumenata objašnjen u najvećoj mjeri s prvom, a u nešto manjoj mjeri s drugom i trećom kanoničkom dimenzijom psihološkog prostora, pa su sve ostale značajne kanoničke dimenzije psihološkog prostora, uključujući i sedmu, veoma slabo definirane.

Struktura socijalnog prostora maloljetnih delinkvenata definirana sedmom kanoničkom dimenzijom samo je na prvi pogled veoma povoljna. Međutim, povezujući međusobno pojedine karakteristike maloljetnikove socijalne strukture, a posebno povezujući ih s nekih psihičkim karakteristikama maloljetnika koje su u većoj mjeri pod utjecajem okolnih faktora, moguće je otkriti kompleksni integrativni mehanizam pretežno socijalnih, ali i psihičkih činilaca kojih su rezultati maloljetni delinkventi određene strukture ličnosti.

To su mlađi maloljetnici ne osobito velikoga intelektualnog potencijala koji je kompenziran sposobnošću rješavanja specifičnih simboličkih zadataka, razvijen očito pod utjecajem sredine, jer potječu iz porodica visoko socio-ekonomske i kulturne razine, uvjetovan najvjerojatnije visokim stupnjem naobrazbe maloljetnikova oca. Takva sredina, iako može povoljno djelovati na razvoj nekih kognitivnih sposobnosti, ne mora pozitivno djelovati na razvoj nekih karakteristika ličnosti, što se vidi iz izrazito loše razvijene superego strukture, praćene nesposobnošću samodominacije i neuglađenim ponašanjem. To se djelomično može pripisati mladosti maloljetnika, a većim dijelom brojčano velikoj porodici, u kojoj se roditelji usprkos dobrim porodičnim odnosima i visokom stupnju porodične kohezije ne stižu dovoljno posvetiti maloljetniku, a također i specifičnim odgojnim postupcima roditelja. Naime, kažnjavanja nisu u korelaciji s tom sociološkom dimenzijom (izuzev kažnjavanja frustracijom društvenih motiva), a takav tretman maloljetnika ne pogoduje razvoju superego mehanizama. Doduše, čini se da je takav tretman povoljno djelovao u smislu odsutnosti konverzivnih simptoma.

Da tehnike persuazije i uključivanja maloljetnika u druge, nedelin-kventne, aktivnosti nisu dovoljni poticaji za stvaranje čvrste uporišne točke u vrednovanju okolnog svijeta, posebice ako je maloljetnik još i sugestibilan, a nije ni dovoljno intelektualno znatiželjan, pokazuju i korelacije autoritarijanizma i političkog konzervativizma, pa donekle i fobičnosti s tom kanoničkom dimenzijom.

To su maloljetnici kojima su ne samo roditelji nego i društveni faktori pružili previše pažnje, a premalo su se stvarno angažirali i zahtijevali disciplinu tokom postpenalnog razdoblja, pogotovo što zbog pojačanog sugestibiliteta i slabog razvoja superega imaju veće šanse da potpadnu pod utjecaj kriminalnih grupa ili pojedinaца, jer je stopa kriminaliteta u kraju u kojem žive, visoka.

Čini se da je konfiguracija osme kanoničke dimenzije u prostoru kognitivnih i konativnih varijabli prilično povoljna. Prosječna inteligencija djeluje kao neutralan činilac na formiranje, u biti vrlo povoljnih, socijalnih stavova kod ekstravertiranih osoba koje očito ne pokazuju izrazite forme neurotskog ponašanja. Određena je relaksiranost posebno povoljna s obzirom na natprosječni stupanj ekstraverzije, a intelektualna znatiželja može djelomice kompenzirati određene defekte u naobrazbi.

Socijalno polje definirano osmom kanoničkom dimenzijom općenito uzevši vrlo je povoljno. Pozitivni polje te dimenzije definirano je natprosječnim socijalno-ekonomskim statusom i zaista natprosječnom društveno-političkom angažiranošću porodice, koja pripada među one s višom naobrazbom i koja zbog toga prema maloljetniku primjenjuje uglavnom samo metodu persuazije, na žalost ne uvijek uspješno. Služba socijalnog staranja ocjenjuje čini se da takve porodice nisu socijalni problem, pa otuda

i ne smatraju da im je potrebna društvena pomoć u bilo kojem obliku. I ekološki su faktori općenito povoljni, pa se može zaključiti da je riječ o povoljnoj konstelaciji psihičkih i socijalnih činilaca na temelju koje bi se razložito moglo pretpostaviti da su djela zbog kojih je maloljetniku izrečena sankcija manjega značaja, bar pod vidom njihova simptomatskoga značenja. Zbog toga je također razložita pretpostavka da sintaliteti tog tipa imaju bolje uvjete za resocijalizaciju u postpenalnom razdoblju.

Deveta kanonička dimenzija je u prostoru kognitivnih i konativnih varijabli definirana s relativno mnogo niskih projekcija. Ističu se negativne projekcije varijabli za procjenu inteligencije i fluidnog i kristaliziranog tipa. Čini se da ispodprosječna intelektualna razina tih maloljetnika nije rezultat negativnog utjecaja patoloških konativnih faktora, jer u toj dimenziji oni sudjeluju ili kao neutralni faktori ili je njihov utjecaj povoljan (kompulzivnost, inhibitorna i ekscitatorna konverzija i impulzivnost s negativnim predznakom).

Ti maloljetnici imaju usprkos dobrim mogućnostima školovanja teškoća u ispunjavanju svojih institucionalnih obaveza. Naime, u času ispitivanja završili su mali broj razreda, iako nisu mijenjali školu. Moguće je također da su se ti maloljetnici zbog neuspjeha u školovanju zaposlili.

Karakteristike primarne grupe tih maloljetnika su tako povoljne (mala porodica, visoka socio-ekonomska i kulturna razina, visoka naobrazba oca, dobri porodični odnosi, porodična kohezija), da bi pod vidom bilo koje hipoteze o odnosu socijalnih i psihičkih karakteristika bilo teško objasniti maloljetnikov nizak intelektualni status i njegov neuspjeh u školi, da ne postoji podatak o cjelovitosti tih porodica. Riječ je najvjerojatnije samo o jednom roditelju ili sub-

stitutu, a da je tako potvrđuju i odgojni postupci porodice, tj. nadzor, uvjeravanje i savjetovanje i frustracija bioloških motiva. Zanimljivo je da frustracija društvenih motiva ima negativnu korelaciju s tom kanoničkom dimenzijom, tj. da se izrazito ne provodi.

Vjerojatno zbog relativno dobrih porodičnih prilika i povoljnih uvjeta makrosredine (odsutnost devijantnih grupa i niska stopa kriminaliteta, postojanje institucija za društveni život omladine), društvena je pomoć izostala u bilo kojem obliku.

Konativna struktura maloljetnika s visokim rezultatom na devetoj kanoničkoj dimenziji određena je pretežno skalama za mjerenje normalnih konativnih faktora. To su ekstrovertirani, ali emocionalno hladni i nesocijalni maloljetnici, pa u tom slučaju ekstraverzija nije praćena socijalnošću, iako su te dvije karakteristike ličnosti inače u korelaciji. Pozitivne korelacije s tom kanoničkom dimenzijom imaju još i skale dominacije, premsije, protenzije, individualizma i radikalizma, a negativne skale neurotizma, samodominacije i ergičke tenzije.

Korelacija desetog para kanoničkih varijabli, premda još uvijek statistički značajna, iznosi svega .48. Kako je riječ o vrlo malom dijelu zajedničke varijance kanoničkih varijabli sustava psiholoških i socioloških obilježja čije su projekcije na kanoničke varijable slabo izražene, interpretacija te dimenzije ne samo da je otežana nego je i interpretirana dimenzija sumnjive opstojnosti.

Premda je riječ o uglavnom niskim projekcijama na desetu kanoničku dimenziju psihološkog prostora, može se zaključiti kako je riječ o nešto starijim maloljetnicima kod kojih je

objektivno nepovoljna socijalna sredina, karakterizirana nižom edukativnom razinom maloljetnikova oca i lošim odnosima u velikoj obitelji koja ne sudjeluje u društveno-političkim organizacijama, pridonijela razvoju onih konativnih karakteristika koje otežavaju integraciju u socijalnu okolinu. Tako su maloljetnici definirani tom dimenzijom skloni potčinjavanju određenim društvenim grupama u kojima se prema ostalim članovima grupe odnose konvencionalno i pažljivo i to čini se samo do onog stupnja u kojem ne treba preuzeti inicijativu. Najvjerojatnije da je takav tip maloljetnih delinkvenata, uz uglavnom prosječnu inteligenciju i dobar sistem samokontrole, postao delinkventan pretežno pod utjecajem autoriteta grupe ili nekih njenih članova sklonih takvom ponašanju. Moglo se očekivati da će društvena intervencija biti uspješna toliko koliko se društveni faktori nametnu maloljetnicima.

3.4. Neke eksplikativne hipoteze

Brojne hipoteze nejednake vjerojatnosti,* ne nužno međusobno ortogonalne, mogu biti emitirane na temelju dobivenih rezultata. Te hipoteze, uz nejednaku vjerojatnost, shvaćene kao eksplikativni konstrukti, imaju i nejednaku eksplikativnu moć; no ne postoji striktna korespondencija između vjerojatnosti neke hipoteze i njene eksplikativne moći.

Dobiveni rezultati ne dopuštaju da se ni jedna od tih hipoteza, pa niti od njihovih mogućih kombinacija,** prihvati kao vjerodostojna osnova za neku eksplikativnu teoriju. Ipak, dobiveni rezultati dopuštaju, u određenoj mjeri, ocjenu relativne vjerodostojnosti tih hipoteza i sugeriraju moguće pravce napada na problem gene-

* I nejednake prihvatljivosti pod vidom različitih ideoloških koncepcija ili predrasuda.

** Kombinacije tih eksplikativnih hipoteza dopuštene su, a ponekad i nužne, jer je uvjetna vjerojatnost neke hipoteze, ako je neka druga ili neke druge, ispravna, redovito veća od vjerojatnosti te hipoteze po sebi.

ratora relacija psiholoških i socioloških karakteristika. Nije teško uočiti da je rješenje problema generatora relacija tih varijabli ekvivalentno rješenju problema generatora kognitivnih i/ili konativnih varijabli, dakle i rješavanju generatora socijalnih razlika, jer, očito, sociološke varijable egzistiraju samo i isključivo zato što ljudi imaju različiti položaj u socijalnom prostoru.

Nema sumnje da je generiranje hipoteza najlakše ako se ma kome od analiziranih subsistema pripiše značaj generatora varijabli koje pripadaju onome drugome. Na žalost, ta je primitivna strategija, toliko draga znanstvenicima prošlog stoljeća i nekim suvremenim ideolozima, potpuno bezuspješna, što je možda najlakše vidjeti ako se analiziraju logičke implikacije hipoteze da su razlike u kognitivnim i konativnim dimenzijama proizvedene različitim položajem subjekta u socijalnom polju u razdoblju formiranja psihičkih osobina i sposobnosti.

Egzogeni činioci, pa tako i položaj u socijalnom polju, bez sumnje djeluju na formiranje kognitivnih i regulativnih mehanizama. Međutim, njihovo je djelovanje, zapravo, moguće samo ako proizvode u biti informatički input u sistem. Ulazne informacije, naravno, mogu mijenjati stanje sistema samo ako ih je moguće dekodirati, i/ili ako je reakcijski limen sistema takav da ulazne informacije uopće mogu potaći sistema da reagira. Pri tome je efikasnost ulaznih informacija ovisna i o entropiji sistema, dakle o stupnju njegove uravnoteženosti i strukturiranosti. Prema tome, stanje sistema — stanje, svakako, dominantno determinirano razinom i konfiguracijom kognitivnih i konativnih dimenzija — funkcioniše kao filtar za transformacijske stimulse koje emitira sredina. Pri tome je, naravno, sistem aktivan; on ne samo da

se mijenja pod utjecajem egzogenih činilaca već može mijenjati i strukturu tih činilaca, ili barem svoje poziciju u socijalnom polju. Prema tome, hipoteza da su socijalni činioci generator kognitivnih i konativnih dimenzija (što je ekvivalentno hipotezi da su razlike u socijalnom položaju generator razlika u kognitivnim i konativnim dimenzijama), nužno se mora modificirati tako da je stvarni generator kognitivnih i konativnih dimenzija i dimenzija socijalnog prostora.

Još je, naravno, lakše oboriti hipotezu da su kognitivne i konativne dimenzije generator socioloških karakteristika. Sasvim je sigurno da neke karakteristike socijalnog polja imaju predmetnu egzistenciju sasvim neovisnu o osobinama ličnosti subjekta, a njihovo je djelovanje na razvoj kognitivnih i konativnih sposobnosti i osobina često dominantno upravo u razdoblju kada je subjekt ne samo nemoćan da mijenja karakteristike okoline već i svoj položaj u određenom socijalnom polju. Otuda se i takova hipoteza mora transformirati u hipotezu interakcionističkog tipa.

Zbog tih razloga, a i onih koji proistječu iz stvarne strukture kanoničkih faktora, čini se da nisu sasvim bez osnova ove hipoteze:

1) kanoničke relacije kognitivnih i konativnih i socioloških karakteristika posljedica su interakcije tih dimenzija sintaliteta koji tvori organiziranu strukturu; interaktivni procesi generator su kako kognitivnih i konativnih tako i socioloških karakteristika entiteta;

2) kanoničke relacije kognitivnih i konativnih i socijalnih karakteristika posljedica su zajedničkog ekstrantitetnog generatora, koji proizvodi i razlike u osobinama, koje (naravno bez valjana razloga) nazivamo psihičkima i razlike u tzv. sociološkim karakteristikama.

Ako je hipoteza (2) prihvatljiva, ili barem dovoljno uvjerljiva, mogu se postaviti i ove hipoteze užeg opsega:

(21) generator je definiran položajem subjekta i njegovih roditelja u stratifikacijskom sistemu, dakle u biti klasnim položajem primarne grupe,

(22) generator je definiran genetički uvjetovanim dispozicijama subjekta; te dispozicije, korelirane s aktualiziranim sposobnostima i osobinama roditelja, u korelaciji su sa situacijskim obilježjima zbog toga što ovise o aktualiziranim sposobnostima i osobinama roditelja.

Iako se na prvi pogled čini da se hipoteze (21) i (22) isključuju, to ni pošto nije tako. Problem se, zapravo, može formulirati sasvim operacionalistički kao problem određivanja udjela varijance dispozicijskih karakteristika u varijanci sistema kognitivnih i konativnih karakteristika. Naravno, s društvene je točke gledišta posebno povoljno ako je udio te dispozicijske varijance malen; no on neće postati ni manji ni veći ako se o njemu ne zna ništa zbog pseudoideološkog skotoma koji sprečava istraživanja kojima bi se taj udio mogao procijeniti. Naprotiv, tek informacije o stvarnom udjelu genotipske varijance u varijabilitetu kognitivnih i konativnih dimenzija u našoj zemlji* mogu omogućiti planiranje i programiranje efikasne društvene akcije usmjerene na smanjivanje socijalnih razlika, koje

bez obzira na moguće dispozicijske činioce, neposredno djeluju na razlike u kognitivnim i konativnim sposobnostima, generirajući tako još produbljenje razlika u položaju entiteta u socijalnom prostoru.

Može se, a i potrebno je spomenuti i neke hipoteze, uostalom vrlo površne, koje zbog toga ne moraju biti i netočne, po kojima su dobivene relacije u biti artefakti. To su:

(3) pozitivne relacije pozitivnih socioloških i psihičkih karakteristika posljedica su bolje prilagođenosti osoba s većom naobrazbom i onih koje pripadaju slojevima s većim socijalno-ekonomskim statusom i kulturnom razinom na testovne situacije,

(4) model efikasnosti funkcioniranja kognitivnih i konativnih mehanizama izgrađen je u skladu s vrijednosnim sustavom slojeva koji se nalaze na višoj razini statusne ljestvice.

Teško je oteti se dojmu da te hipoteze,* ako i ne objašnjavaju cjelokupni zajednički varijabilitet psiholoških i socioloških varijabli, mogu objasniti bar jedan njegov dio.

Jedini zaključak koji se na temelju dobivenih rezultata može razborito izvesti jest da su relacije socioloških karakteristika maloljetnih delinkvenata i njihovih kognitivnih i konativnih karakteristika znatne, ali da su potrebna dalja istraživanja mehanizama koji su za te relacije odgovorni.

L I T E R A T U R A

1. Cattell, R. B.: Personality. McGraw — Hill, New York, 1950.
2. Čerlek, B., V. Kovačević, A. Matic, K. Momirović i B. Wolf: Prilog proučavanju predelinkvencije i delinkvencije maloljetnika. Institut za proučavanje razvojnih problema djece i omladine- Zagreb, 1962.
3. Davidović, D., K. Momirović, J. Špadijer, V. Kovačević, M. Singer, I. Ignjatić, B. Radovanović, S. Horga, M. Mejovšek, N. Viskić i suradnici: Efikasnost krivičnih sankcija prema maloljetnim počiniocima krivičnih djela s posebnim osvrtom na povratništvo kod maloljetnika. Studijski projekt, Institut za kri-

* Očito je da se u tu svrhu teško mogu upotrijebiti podaci o koeficijentima urođenosti dobivenim u zemljama sa sasvim različitim društvenim, političkim i ekonomskim sistemima i s različitim opsegom i programom odgoja i obrazovanja.

* Sasvim je očito da se hipoteze (3) i (4) međusobno ne isključuju.

- minološka i kriminalistička istraživanja i Instituta za kineziologiju. Beograd, Zagreb, 1968.
4. Eysenck, H. J.: *Crime and Personality*. Routledge and Kegan. London, 1964.
  5. Hošek, A.: Utjecaj strukture ličnosti na stupanj angažiranosti u sportu i stavove prema sportu kod maloljetnih delinkvenata. II Analiza latentnog prostora. *Kineziologija*, 1973, Vol. 3, No. 1 str. 107—116.
  6. Knapp, R. R.: *Delinquency and Objective Personality Test Factors*. *Journal of Applied Psychology*, 1965, Vol. 49 No. 1, pp. 8—10.
  7. Kovačević, V.: Utjecaj subjektivnih faktora na pojavu recidivizma kod malodobnih prestupnika. Neobjavljen rad, Zagreb, 1965.
  8. Mejovšek, M., S. Horga i K. Momirović: Kanoničke relacije socioloških karakteristika i efikasnosti resocijalizacije u postpenalnom periodu. *Defektologija* (u štampi).
  9. Momirović, K., V. Kovačević, M. Singer i sur.: Izrada psihometrijskih postupaka za određivanje strukture ličnosti maloljetnih delinkvenata. Institut za kineziologiju, Zagreb, 1968.
  10. Marković, M.: Tjelesno vježbanje i delinkvencija maloljetnika. Sportska štampa, Zagreb, 1971.
  11. Mraković, M., A. Hošek: Razlike između maloljetnika kojima su izrečene vaninstitucionalne i institucionalne sankcije u kognitivnim i konativnim karakteristikama, stavovima prema sportu i angažiranosti kineziološkim aktivnostima. *Kineziologija*, 1973. Vol. 3, No. 1, str. 83—92.
  12. Petrović, M., D. Radovanović: Porodica kao faktor neprilagođenog ponašanja omladine. VI naučno savjetovanje — Društveni konflikt i socijalistički razvoj Jugoslavije. Izdanje Jugoslavenskog udruženja za sociologiju i Slovenskog sociološkog društva, Ljubljana, 1972.
  13. Petrović, K., K. Momirović i A. Hošek: Relacije socioloških i demografskih karakteristika i kineziološke aktivnosti maloljetnih delinkvenata. *Kineziologija*, 1973, Vol. 3, No. 1, str. 51—72.
  14. Trasler, G.: *Criminal Behaviour*. (in H. J. Eysenck. *Handbook of Abnormal Psychology*). Pitman Medical. London, 1973.
  15. Wolf, B.: Razlike u strukturi ličnosti osoba s teškim delinkventnim ponašanjem protiv imovine i osoba s teškim delinkventnim ponašanjem protiv života. Diplomski rad na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Zagreb, 1965.

Summary

On a sample of 459 adolescents male delinquents in the 14—21 age group, we established a canonic relationship among 68 measuring instruments for estimating the cognitive and connative dimensions and 34 variables for estimating social characteristics, e.g. demographic characteristics, the position of adolescents in the institutional sub-system, socio-economic status, family relationships etc.

The common variability of those two sums of the variables can be explained by ten pairs of canonic dimensions. The first canonic dimension concerning the psychological space and the first canonic dimension concerning the sociological space are correlated from 77. I consider this correlation as a general measure of the connection between the psychological dimension and social characteristics. Several alternative hypotheses will be suggested in order to explain such a high correlation and, in general, the relationship between those two fields. The canonic relationship between those two fields can be explained either as a consequence of the interaction of syntality dimensions, or as the consequences of a simple common generator which produces differences in the psychological traits as well as in sociological characteristics. At least a part of the common variance of psychological and sociological characteristics can also be explained as an artefact which facilitates the effects of education and a higher socio-economic and cultural status in the test results or the model of the efficiency of the functioning of the cognitive and connative mechanism which complies with the human system of values at a higher level of the status scale.